

J. J. Rousseau kot človek in pedagog.

Piše dr. Ivan Lah.

Jubilej.

Ko so letos dne 28. junija v Parizu in v celem kulturnem svetu praznovali jubilej J. J. Rousseauja — se je čitalo po časopisih tudi o tem, da so neki ljudje v Parizu ob času, ko je imela akademija slavnostno zborovanje, delali demonstracije in nekaj dnij na to smo čitali, da so neznani ljudje poškodovali njegov spomenik. Ti dogodki so bili nekak madež na svetlem spominu, ki ga je obhajala Evropa ob 200letnici Rousseaujevega rojstva. Toda onih, ki so slavili spomin je bilo mnogo, onih pa, ki so bili proti temu, je bilo malo in s tem je jasno povedano, da evropski kulturni narodi še danes priznavajo veliki preobrat, ki ga je naredil Rousseau v zgodovini človeštva in da še danes, časteč njegov spomin, priznavajo njegove ideje. Pravijo, da so bili oni nastopi v Parizu inscenirani od royalistov. Lahko verjamemo, da je to resnica, toda royalisti, in z njimi vsi oni, ki so skušali na ta ali oni način motiti Rousseaujev jubilej, so s tem le jasno pokazali, da odobravajo vse one napake in grehe, v katerih je živela človeška družba v drugi polovici 18. stoletja... S tem tudi sami o sebi povedo, čegavi potomci so: to so prijatelji starega režima, ki je tako globoko poniževal človeško dostojnost. — Pred franc. revolucijo so bili le trije stanovi: plemiški, duhovski — in brezpravni tretji stan. Prva dva stanova sta izsesavala brezpravni tretji stan: kakor dve žuželki sta glodala na narodu. Prijatelji takih razmer ne morejo z veseljem slaviti Rousseaujev spomin, kajti Rousseau je spoznal in tudi povedal, da je tako življenje nenaravno ter je v imenu človeške dostojnosti zahteval pravice za brezpravni tretji stan in ne le za stan — ampak za vsakega človeka... Zato pa moramo s tem večjo ljubeznijo praznovati veliki jubilej mi vsi, ki smo izšli iz tega tretjega stanu, iz naroda, mi vsi, ki smo iz neenakih postali enaki.

Jubilej, ki se je slavil letos, je bil tako lep, da je v njem izginilo onih par protestnih klicov; omenjam jih zato, ker so znamenje časa in nas

opozarjajo na to, da so še vedno ljudje na svetu, ki ne priznavajo vsem ljudem njih pravic do življenja, da moramo torej skrbno čuvati to, kar si je pridobilo človeštvo v težkih bojih.

Predhodniki revolucije.

V naši moderni literaturi je dobil veljavo vagabund, bosjak. Ves moderni prevrat se vrši v znamenju revolucije. »Smrt bogovom«! — Ko so moderni revolucionarji napolnili evropsko literarno polje, so se začele majati stare kapacitete, avtoritete so propadale, stare oblike forme so se odpravile umetnost je nastopila prosto pot in na tej poti je šla med svet tudi prosta misel.

Kadar se pojavijo taki bosjaki-vagabundi, je revolucija blizu. Od kod prihajajo ti ljudje? To so poslanci onih brezpravnih, ki nimajo besede in nimajo pravic in vendar govore in vendar zahtevajo. Polje ne more ležati brez cveta, kako bi masa iz sebe ne rodila človeka? In tako so n. pr. prišli znani ruski bosjaki, Gorki in njegovi tovariši — in za njimi je sledila revolucija. Ali pa se spomnimo n. pr. na enake ljudi pred l. 1848. Spomnite se n. pr. na onega rdečeglavca v Nestroyevem »Talismanu«, ki leže zvečer ob jarku in se pokrije z nočno meglo, potem sanja celo noč o zvezdah in se pogovarja s ptičicami, zjutraj pa se pozdravlja s čisto zarjo. To so predhodniki revolucije. Prišli so iz neznanih krajev in so prinesli s seboj neznanega novega življenja. Tako je prišel tudi Rousseau kot predhodnik velike revolucije.

Življenje.

Življenjepis Rousseaujev je tem težje pisati, ker ga je napisal sam v dveh debelih knjigah, ki nosijo naslov »Confessions«. To njegovo delo je eno najlepših del svetovne literature. V njegovem življenju je toliko velikega, zagonetnega, nepojmljivega, da ga moremo spoznati le tedaj, če ga spoznamo iz te knjige, ki je vrhunec odkritosti, spoznanja in prevare. Zato bom podal le nekaj slik iz njegovega življenja.

Rousseauji so bili stara ženevska rodbina. Njih rod je izhajal iz Francije. Od tam je prišel l. 1529. Didier Rousseau v Ženevo kot knjigo-tržec. Leta 1555. je dobil pravico meščana. Vnuk tega Didiera se je imenoval Jean in je imel 16 otrok. Od teh sta ostala samo dva živa: David in Noe. David je bil ded našega Jean Jaquesa Rousseauja. David je imel 15 otrok — med temi je bil Izak, oče Rousseaujev. Izak Rousseau se je izučil za urarja. Še zelo mlad se je seznanil s Suzano Bernardovo, hčerko bogatega pastorja in se je vanjo zaljubil. Tudi Suzana ga je ljubila, toda pastor ni bil prav pri volji, da bi dal svojo hčer ubogemu rokodelcu. Šele ko se je Suzanin brat zaljubil v sestro Izaka Rousseauja — je oče dovolil v zakon. Obe svatbi sta bili l. 1704.

V enem letu je dobil Izak Rousseau prvega sina — potem pa se je takoj napotil v Carigrad za zaslužkom in je ostal tam do l. 1711. Ko se je vrnil v Ženevo k svoji ženi — mu je ta rodila drugega sina — to je bil naš Jean Jaques Rousseau.

To je rodopis Rousseaujevega rodu. Priobčujem ga zato, ker verujem na to, da je vsak rod zase kakor drevo, ki se razvija iz svojih početkov, poganja cvetje in obrodi sad.

Mladost.

Rousseau svoje matere ni poznal; umrla je na porodu. Ubogi urar Izak je komaj mogel rešiti življenje slabotnemu novorojencu. K sreči se je zavzela zanj teta Suzana, ki mu je nadomestila mater. Rousseau je rasel svobodno, brez vzgoje. Oče ni imel časa zanj in drugi tudi zanj niso skrbeli. Ko mu je bilo šest let, se je Rousseau pri očetu naučil čitati. V šolo Rousseau ni hodil. Ko se je naučil črk, mu je dal oče na razpolago vso knjižnico pokojne matere; v nji so bili razni romani in druge historije. Šestletni deček je kmalu prečital celo knjižnico. Kmalu bi ne bil imel več kaj čitati, ako bi ne bil slučajno umrl pastor Bernard, po katerem je Rousseaujev oče podedoval nekaj knjig. Med njimi so bile zgodovinske, filozofske in pesniške knjige. Rousseau je čital vse po vrsti, najrajši pa je imel Plutarka.

Ko je bil Rousseau star osem let, se je zgodila z njim važna izpremema: Njegov oče se je sprl z nekim častnikom in je moral zato zapustiti Ženevo. Oče je odšel v Nyon, svojega sina pa je dal stricu Bernardu. Ta je poslal mladega Rousseauja s svojim sinom vred na vzgojo k pastorju Lambercieru v Bosseye (južno od Ženeve v podnožju gore Saleva).

Pastor Lambercier je bil priprost mož, tih in resen. Gospodinjstvo mu je vodila sestra. Imel je lep vrt okoli svojega bivališča, lastovke so gnezdile pod streho, ptice so pele po drevju — vsa okolica je bila polna zelenja. Tu je preživel Rousseau dve srečni leti v prosti prirodi in njegova mlada duša se je vsa zaljubila v krasoto te prirode.

Čez dve leti se je vrnil Rousseau k stricu Bernardu in ta ni vedel kam z njim. Tako je ostal Rousseau tri leta brez pravega dela in vzgoje. Stric bi ga bil dal izučiti za duhovna, pa ni imel denarja. Zato ga je dal mestnemu pisarju Masseronu, da mu je prepisoval akte. Stric je mislil, da se bo deček na ta način že kako izučil in preživil. Toda Rousseauju delo v zaprti sobi ni ugajalo; zato ga je dal stric učiti k mojstru Ducommonu za graverja. Ducommon je bil mlad in strog mojster. Rousseau je moral delati od ure do ure. To mu ni ugajalo. Izposojeval si je knjige in čital. Mojster ga je zato pretepal. Rousseau se je pri delu dolgočasil — nazadnje

mu je bilo vse skupaj zoperno — in se je rad potikal po okolici ter — mislil na rešitev.

Na poti v svet.

V lepi pomladanski nedelji leta 1728. je Rousseau z drugimi ženevskimi meščani zapustil ozke ulice in obzidje mesta Ženeve ter je hitel v prosto prirodo. Krasota prirode ga je tako omamila, da ni niti zapazil, da je zašlo solnce in da je legel mrak. »Pred mano so bila polja, drevesa, cvetlice; lepo jezero, grički naokoli, visoka gorovja so se veličastno razprostirala pred mojimi očmi. Moje oči so se še pasle nad lepimi prizori, ko je šlo solnce v zaton. Nazadnje sem zapazil, da je bilo prepozno.« Tako je pisal pozneje Rousseau v svojih spominih. Mestna vrata so bila zaprta in mladi deček se ni posebno potrudil, da bi se mu odprla; saj ga v mestu ni čakalo drugega, kakor mojstrova palica. Zato se je vrnil in je odšel v svet. Od tega dne se začne njegovo nemirno potovanje do smrti.

Najprej se je potikal po ženevski okolici, »prost kakor ptič«. Prenočeval je pri kmetih. Potem se je napotil proti savojski strani. V vasi Confignon je prišel h katoliškemu župniku, ki je dečka lepo sprejel in ga je hotel pridobiti za pravo katoliško vero, kajti Rousseau je bil po veri kalvinec. Zato ga je poslal v Annecy k neki pobožni dami, ki se je bila izpreobrnila, in mu je dal tudi denarja za pot.

Drugi dan po odhodu je prišel k župniku stric Bernard, in ker Rousseauja ni več našel, se je vrnil domov. Čez nekaj dni ga je prišel iskat oče, in ker ga ni našel, se je vrnil domov.

Rousseau pa je potoval dalje in je prišel v treh dneh v Annecy. Napisal je pismo dami, kateri ga je župnik priporočil, in jo je našel ravno, ko je šla v cerkev. Dama ga je ljubeznivo sprejela in je vzbudila s svojo prijaznostjo v njegovem srcu otroško zaupanje. Ker ga ni mogla obdržati pri sebi, ga je poslala z nekim italijanskim postopačem v Turin, da bi se tam v zavodu med katehumeni pripravljaval na prestop v katoliško vero.

Ta dama se je imenovala Lujiza Eleonora de Warens. Bila je iz stare rodovine Latour du Gil. Imela je najboljšo vzgojo. Njen oče se je pečal z alkimijo in medicino. Bila je krasotica in se je kmalu poročila za barona Warensa. Zakon je bil brez otrok in mlada gospa je rada imela mlade prijatelje, ki so prihajali v hišo. Baron je o tem zvedel in je nastal prepir. — Leta 1726. je mlada gospa zapustila svojega moža in je odšla v Evian. Tam je prestopila na katoliško vero. Škof jo je priporočil sardinskemu kralju, ki ji je naklonil letno penzijo 1500 lir. Od te dobe je gospa de Warens živela mirno v Annecy. S prihodom Rousseauja se je začelo zanjo novo življenje. Bila je stara 28 let in je ohranila še mnogo mlade krasote. Ta krasota in nežna ljubeznivost sta vabili k nji mladega Rousseauja.

Rousseau je odšel v Turin in je prestopil h katoliški veri. Zbrali so zanj dvajset lir in so ga spustili v svet. Rousseau je dobil mesto pisarja pri grofici Vercelli, ki pa je kmalu na to umrla. Bil je brez kruha in doma. V svoji zapuščenosti se je vrnil k gospej de Warens. Ta ga je lepo sprejela in ga je nazvala za svojega sina; tudi on jo je klical mama; pomagal ji je vesti račune, prepisoval ja razne spise, pomagal ji je v kuhinji, ko je pripravljala razne eleksire in življenske balzame. Na priprošnje gospe de Warens je bil Rousseau sprejet v škofovski seminar, ker pa ni pokazal posebnega veselja do pobožnosti, so ga kmalu poslali nazaj. — Ker se je Rousseau v seminarju zanimal za godbo, ga je dala gospa de Warens v šolo k kapelniku Lamaitru. Tako je Rousseau preživel zimo leta 1729. in 1730. v Lamaitrovi hiši. Nato je spremljal Lamaitra v Lyon. Tam je postalo Lamaitru na ulici slabo. Rousseau je klical na pomoč in med tem, ko so ljudje hiteli skupaj, je Rousseau zapustil svojega učitelja in izginil. Vrnil se je k svoji gospej de Warens. V Annecy pa je Rousseau zvedel, da je njegova dobrotnica odšla v Pariz. Rousseau je na to potoval po Švici in se je živel s tem, da je poučeval godbo. — Na svoji poti je našel nekega markiza Bouaba, ki ga je priporočil za vzgojitelja polkovniku Godardu v Parizu in mu je dal 100 frankov za pot. Rousseau je prišel v Pariz, tam pa je zvedel, da je gospa de Warens odpotovala že pred dvema mesecema v Chambery. Rousseau je odšel za njo. Tu se je njegovo razmerje do gospe de Warens popolnoma izpremenilo. Iz skrbne mamá mu je postala sladka prijateljica in ljubeča ljubica. Rousseau v svojih spominih krasno opisuje ta prehod ljubezni . . . V tej dobi je sardinska vlada iskala večje število geometrov, pisarjev in sekretarjev. Rousseau je s pomočjo svoje gospe dobil tako službo. Tako je ostal do leta 1836. pri svoji prijateljici. Vsled bolezni je zapustil službo; po bolezni pa mu je gospa de Warens preskrbela mesto vzgojitelja pri gospodu de Mably, lyonskem profosu. Rousseau je službo nastopil — pa je kmalu spoznal, da nima daru za vzgojitelja in je odšel nazaj k svoji prijateljici. Med tem pa so začeli pri gospej de Warens gospodariti tuji ljudje in neki oskrbnik je pridobil gospo zase. Premoženje gospe de Warens je šlo rakovo pot — Rousseau je začutil — da je tujec v hiši. Toda rad bi bil pomagal svoji dobrotnici. Iskal je sredstev, kako bi jo rešil. Pri tem je prišel na misel, da izda novo delo o notah, kar je po njegovem mnenju pomenilo veliko reformo na polju glasbe. Napisal je delo v novem sestavu not in se je z njim leta 1840. napotil v Pariz, da ga predloži akademiji.

(Dalje.)

Delovna ali dejanjstvena šola.¹

Pavel Flerè.

(Dalje.)

f) Lietz

s svojim vzgojnim domom, ki ga je ustanovil l. 1898. po zgledu angleškega zavoda v Abbotsholmu — pri Ilseburgu v Harzu, ne spada strogo vzeto k delovni šoli, vendar pa k reformskemu gibanju. Taki domi so zrastle odtedaj že marsikje. Lietz je hotel ustanoviti »na deželi v lepi prosti naravi« prostore za mestne otroke, kjer naj bi se vzgajali in ne samo poučevali. Učitelj in učenci so državljani male države, šolske države. Dr. Kapff hoče vzeti za zgled bolj družino kot državo in zastopa mnenje, da bodi »vzgojevališče kot polinternat v vrtnem oddelu velikega mesta«.

g) V Zürichu.

V mestu, kjer deluje že večkrat omenjeni Robert Seidel že od l. 1885. za delovno šolo, je društvo *Kantonale Züricherische Verein für Knabenhandarbeit* in lastna šola v tem smislu, ki stoji pod vodstvom dr. Monsson-a. Tukaj se poučuje v 4., 5. in 6. razredu kartonažno delo fakultativno v 7. in 8. razredu obligatno in v sekundarni šoli fakultativno modeliranje, lesna in kovinska dela, ženska ročna dela od 3. razreda dalje in poleg tega v 8. razredu še gospodinjski pouk. V šolskem letu 1908/09. se je poučevalo v mestu Zürichu 2359 dečkov v kartonaži, 1053 v mizarstvu, 519 v modeliranju, 290 v rezbarstvu, 230 v železnatem delu, skupaj 4451 dečkov. Mesto je izdalo za to 59.774 frankov. Za oskrbo rastlin in opazovanje njih življenja je v mestu 14 šolskih vrtov, ki so kar pri šolah. Razuntega se dele učencem poletne rastline in pozimi razni čebuli; za to je izdalo mesto nad 400 frankov. Zürich ima 4 šolarske kuhinje, kjer je obiskovalo isto leto 394 deklic 8. razreda gospodinjski pouk.

Tu zopet vidimo velike stroške za vzdržbo delovnih šol. Vendar pa se da izvajati po mojem mnenju prost delovni princip tudi s prenesljivimi stroški. (Primeri tudi Lichtenwallnerjev poskus pozneje!)

Eno pa je goovo! Princip ročnega dela, kakor je splošen, vendar izvira iz demokratskih razmer, iz potreb demokratske družbe. In Seidel trdi prav, ko izvaja ravno iz tega, da so uvedli ročni pouk že l. 1882. v šole na Francoskem in l. 1906. v Ženevi obligatno; zato je našel delovni pouk tudi veliko razširjenost v Združenih državah in v svobodni Angležki in zato je bila tudi v Nemčiji prej v Münchnu kakor v Berlinu, ker v južni Nemčiji bolj prevladuje demokratično bistvo kakor na severu.

¹ Popravek: Stran 227. 6. vrsta od spodaj naj se čita „šolali“ mesto „šalili“.

»Šolska reforma pa« — pravi Seidel — »mora biti demokratična, mora biti z ljudstvom in za ljudstvo.« —

In to je uvidela zlasti

B. Amerika.¹

Za razumevanje poznejših odstavkov je vsekakor potrebno, če si ogledamo v kratkem sistem v ameriških šolah. Ta obstoja na učnih štiri-letnih tečajih ter je tak, da vstopi otrok s šestimi leti v elementarno šolo (Primary School), z desetimi v srednjo šolo (Grammar School, s štirinajstimi v višjo šolo (High School) in s tem je končan dvanajstletni kurz javne šole. Seveda ne smemo razumevati pod »srednjo« in »višjo« šolo tega, kar pomeni to pri nas. Mislim, da si najlažje predstavimo, kaj nam zaznamujejo posamezne stopnje, če se oziramo na starost, s katero lahko vstopi v kateri tečaj in tako bomo zasledovali šolstvo nekako do sredine višje gimnazije, ozir. realke. Tako tudi je, ker na High School sledi College, ki je nekako konec naše srednje šole in že začetek univerze, s katero je tudi združen.

Če pogledamo učni načrt, vidimo, da so še pri High School-i nižje stopnje skupne za vse stanove. Bodoči trgovec in industrijec, ki obiskuje praviloma do 18. leta High School, gre prva leta v Primary in Grammar School-i isto pot kakor jo hodi kmet in delavec, ki zapusti šolo s 14. letom, da gre na delo v tvornico ali na polje. V High School-i hodijo splošno vsi skupaj skozi iste razrede, vendar se že razlikujejo trije tipi: klasičen, komercialski in tehnični. Seveda pa vplivajo na razdelitev načrta tega splošnega sistema zopet praktične razmere in raznovrstnosti potreb. O kakem uniformiranju vpliva na označen sistem pa se zopet ne more govoriti, ker Amerikanci drže trdno na sistem in morajo držati kot na eni glavnih zahtev demokratske države.

Pohajanje omenjenih treh stopenj je popolnoma brez vseh stroškov, te napravlja šele College, kjer je sicer obisk tudi olahkočen z ustanovami in podrobnimi napravami, vendar pa se dijaki ne sramujejo delati v prcstem času kot težaki, da premagajo stroške. Njegov zasebni stan pa mu pri drugih dijakih ne škoduje prav nič.

Zelo važno vprašanje je obligatni značaj šole, kakor ga imajo splošno vse države unije, četudi so nekatere po svojih razmerah bolj skromne. Razlike so mogoče tudi zato, ker ni enotnega vodstva v šolstvu. Občine imajo odgovornost za uredbo in uspehe šolskega sistema in država jih omejuje v tem le toliko, kolikor je potrebno, da preprečijo pri občinah zlorabo pravic ali zanemarjenje dolžnosti. Predpise v učnih načrtih itd.

¹ Poročila o Ameriki in Angležki objavljam le po Pabstu: *Moderne Erziehungsfragen* (str. 91 do 185). Pabst je študiral tozadevno uredbo v ameriških šolah na licu mesta. Za še točnejše spoznavanje in za vsestransko izpopolnitev je v tem oziru za študij priporočila vreden tudi Foerster v svojih poročilih.

izdaja država le v posameznih slučajih. Tak posamezen slučaj so šole v državi Massachusetts z naslovom Manual Training High School, o katerih bomo še govorili.

Učiteljišča, ki služijo izobrazbi učnih moči za Primary in Grammar Schools so, kolikor niso privatna, neposredno pod državnim vodstvom, ki se tudi trudi, da zednači s posebnimi prispevki neenakosti med revnimi in bogatimi okraji.

Ta razlika okrajev pa se pozna vzlic zunanji enakosti šolskega sistema pri vseh šolah; šol v revnih, redko naseljenih krajih ni mogoče primerjati z vsem mogočim opremljenih šolskih palač v bogatih krajih. Zlasti tukaj stremi šola v izvedbi učnega načrta za tem, da nudi potrebno vsem različnim stanovom in dovoljuje zlasti na višji stopnji obširno prostost v izbiri učnih strok; dovoljuje premestitev v posamezni stroki.

Karakteristična za ameriške šole je koedukacija, ki zbližuje zahteve družinskega življenja. Mnenja o prednosti koedukacije so prav v zadnjem času v Evropi zelo različna, in mnogo jih je, ki so proti. Tu ne bomo govorili o raznih vzrokih za in proti, omenim le, da so Amerikanci z njo zadovoljni, da pa ima žena v ameriški družbi sploh drugo stališče kakor pri nas, ki smo tudi v tem bolj konservativni.

Naša konervativnost je tudi nasprotna ameriškemu manjkanju centralnega vodstva pri vsem šolstvu in prav to jim pomaga pri eksperimentiranju novih pedagoških idej. To se godi zlasti na raznih vseučiliščih, kjer so ustanovili v zadnjih 20 letih nad 50 učnih mest za pedagogiko in laboratorijev za studij psihologije. Da pa se teorije, ki se tu dobe, poslušajo tudi v praksi, so v zvezi z univerzami »vzgojne šole«, od katerih sta najiminitnejši »Horace Mann School« v New Yorku in »School of Education« v Chicago. Tudi o teh natančneje pozneje.

Tudi šolski čas je urejen v Ameriki drugače kakor pri nas. Šola se začne ob 9. uri dopoldne ter končava popoldne kakor pri nas; vsaka učna ura trpi le 40 minut. Nedelje so proste, počitnice zelo raztegnjene. Šolsko leto razpade na tri »Terms« (termine). Na primer vzemimo šolo Pratt Institute v Brooklynu (Now York). V šol. letu 1904—05. se je začel prvi termin 26. septembra in je trajal do 23. decembra; drugi se je začel 3. januarja ter je končal 24. marca, in tretji se je začel 3. aprila je trajal do 22. junija. V tem času so bili seveda še razni narodni prazniki, ki zahtevajo tudi več kot po teden dni. Kakor pa so počitnice dolge, vendar nikomur ne pride na um, da bi jih krčil z domačimi nalogami. Za počitnice so namenjene za revnejše sloje »počitniške šole«, kjer se dela in igra. Če bi kdo vprašal, zakaj je urejeno tako s toliko prostim časom, bo izvedel, da zaradi otrok, ker v Ameriki so šole zaradi otrok in ne otroci zaradi šol.

O zunanjih razmerah ameriških šol naj govore nekatera števila: Leta 1902. je bilo od 16¹/₂ milj. ljudskih šolarjev le 1¹/₄ milj. privatnih

učencev, od 560.000 učencev javnih High Schools pa je bilo 150.000 privatnih. Šolska taksa je znašala v l. 1901/02 na glavo 2'93 dolarja, na učenca 21'14 dolarjev; New York je izdal v tem letu za šolske namene 23 milj. dolarjev.

Važno nalogo imajo v Ameriki tudi otroški vrtci. Ameriška šola mora vzgajati Amerikance, starši učencev pa so prišli od vseh krajev in iz vseh rodov in te razne Slované, Romane in Grmane pripravlja za ameriško šolo otroški vrtec. Vsa šola v Ameriki je narodna posest in ta narodna šola mora vzgajati narod; narodno zavest Amerikanca pa ni jezikovna, ampak politična in zato menda nikjer ni šola bolj »politikum« kakor v Ameriki.

Izobrazba v Ameriki pa ni zaključena s šolo. Nikjer niso razširjene ljudske knjižnice, predavateljski kurzi, poletne šole, izobraževalna društva itd. kakor ravno tam. Mnogo store tudi visokošolski tečaji za razne stanove in omenim naj le tečaj na Harvard-univerzi v Cambridge, kjer je obiskovalo pred leti nek tečaj 1400 učiteljev s Kube.

Da vzbujajo to interes je jasno in nič ni čudno, da obvlada želja po izobrazbi najširše kroge ameriškega naroda. —

Že povedano samo nam kaže, da za tako šolstvo mora biti prvi princip v šoli pri tehničnih razmerah Amerike delovni princip. Oglejmo pa si malo natančneje še nekatere zastopnike in šole same.

a) John Dewey.

V Chicago, kjer je deloval ta profesor pedagogike in psihologije prej, je poklical v življenje School of Education, v New-Yorku, kjer je zdaj, pa ima Horace Mann School. Ta mož se ozira od vseh nemških pedagogov le na Fröbela in od vseh filozofov le na Hegla, pa še na tega le toliko, da se izreka proti njemu. Njegova prednašanja o »šoli in družbi« so izšla v nemškem prevodu (Zeitschrift für Pädag. Psychologie, 1903, in 1904.). Oglejmo si v kratkem glavne misli in ideje tega pedagoga; stisnimo jih v nekatere pregledne točke:

1. Naloga šole je, da dá na razpolago novemu rodu vsoto kulturnih dobrot, ki si jih je pridobila človeška družba. Poprej so imeli vsi družinski udje, tudi otroci, interes na domačem gospodarstvu in osebni interes na izdelkih, pri katerih so delali sami. V tem pa leži cela vrsta vzgojnih momentov, ki so tako važni za izobrazbo značaja, da jih ne smemo puščati v nemar: vztrajna vzgoja k pridnosti, k čustvu odgovornosti in dolžnosti, da nekaj opravljajo in tudi delajo na delu skupnosti.

2. To se je izgubilo, in to kar se nudi naši mladini v šoli, ni nadomestilo. Nazorni nauk ne more dati znanosti, ki se jih pridobi pri rastlinah na vrtni, pri živalih v gospodarstvu; nobena šolska uprava se ne more primerjati z onim vplivanjem na čutnice. Industrijski razvoj je razdelil

delo in s tem izključil vse polno faktorjev, ki so bili zelo važni za vzgojo.

3. Domača vzgoja tudi ne more dati nadomestila, zato ga moramo dobiti iz šole, in zato najdemo kot eno med prvimi prikaznimi sedanjosti sprejem takozvanega gospodinjskega in rokotvornega pouka v šole.

4. Spoznalo se je, da dajo taka dela učencu nekaj, česar drugače ni mogoče doseči. Zanimanje otrok pri delu je pokazalo, da jih je tako mogoče pripraviti do gotove stopnje na praktične naloge poznejšega življenja.

5. Dela z lesom in kovino, tkanje, šivanje in kuhanje moramo vzprejeti pri nas tako, kakor da so življenjski namen in ne določeni učni predmeti — kot sredstvo, ki napravi šolo samo za naravi odgovarjajoč del vsega življenja, pri tem ko je zdaj le prostor, ki leži zunaj in kjer se uči le lekcij.

6. Pri uvedbi praktičnega delovanja v šolo je najznamenitejše, da se s tem poživi ves duh v šoli.

7. Šola naj bo družba, ki se hoče razvijati! To je glavna misel, na kateri je treba postaviti šolo in iz katere se razvijejo potem neprestano novi viri metodičnega poučevanja.

8. Naša vzgoja se obrača skoro le na intelektualni del naše narave, na naš razum, na našo željo, da si pridobimo vednosti in se lahko naučimo množico izročene učne snovi na pamet; ne vzbudi pa nagiba in zmožnosti v nas, da bi kaj delali in obličili, ne kaj koristnega in ne umetnega.

9. Če bi se pojem »vzgoja« ne obračal izključno le do intelektualnih namenov in do učenja, bi še radi imeli te učne snovi in nove metode in bi jih zelo radi sprejeli v učni načrt.

10. To, da se je uvedlo v šolo praktično opravilo, da se je odpravilo le pomožno sredstvo in predrisavanje, da se je vzprejelo sveže in vzgojne učne predmete, ni le slučajno, ampak posledica velikih socialnih izprememb.

11. To pomeni, da so postale naše šole občine v malem, kjer se udeležujejo posamezni udje praktičnega dela, kakor odgovarja to življenju velikih ljudskih občestev, in da je prepojeno vse z duhom umetnosti in znanosti.

To so Deweyeve glavne ideje in na njih temeljita omenjeni šoli. In School of Education kot starejšo, si oglejmo po njenem sestavu. To je šola, ki obsega stopnje od 4. do 13. leta ter se naslanja navzgor na High School. Poleg svoje prve naloge, otroške vzgoje, ima še drugo, da vzdržuje razmerje z univerzo in tvori kot vadnica pedagoško polje za dijake. Vzgojna šola v zvezi High School ima zdaj več kot 500 učencev in daje dober primer za značaj ameriškega vzgojnega bistva s svojimi prehodi od stopnje do stopnje, ki omogočajo, da ostane otrok pri svojem izobraževanju v istem prostorno vezanem šolskem organizmu od otro-

škega vrtca pa do univerze. Šolo obiskujejo otroci najboljših stanov in plačujejo šolnine 120 dolarjev letno, kar ni veliko, ker so pri razredih »višje šole« prav bogate opremljene delavnice za obdelovanje lesa in kovine, za strojno tehniko, livarstvo, napravljanje modelov in druge oddelke praktičnega opravila, kakor tudi prostori za pouk v kuhinjstvu in gospodinjstvu in laboratoriji za vse dele prirodoznanstva.

Uče pa se otroci le z lastnim delom.

Mlajši otroci začno z domačimi opravki, v višjih stopnjah pa se jih uvaja v obrti zunaj hiše in v večja socialna opravila: poljedelstvo, rudarstvo, gozdarstvo in industrijo. Ročna dela sploh se razvijajo na tri strani: 1. delovanje pri kuhanju in pripravi hranilnih sredstev, 2. delo v delavnicah z orodjem, 3. tekstilna dela, šivanje in tkanje. Posebno zadnje jim je zelo važno: obdelovanje volne in bombaža kot glavnih snovi človeške obleke. Razun tega, da so vsa ta opravila pri otroku vaja njegovih čutnic, se vadi z njimi tudi spomin in razsodnost. Navadi se tudi na natančnost, na red in da dela vse v sistematični vrsti. Pri kuhi si pridobiva tudi kemijskih znanosti; delo v delavnicah vodi k geometrijskim osnovnim pojmom in obravnavi števil, in teoretična dela, kakor šivanje in tkanje vodijo k zemljepisju. Do zgodovine se prihaja z vajami, ki so zvezane z opazovanjem »primitivnega življenja« in ki vodijo k razgovorom o socialnem življenju in političnih upravah. Ko so končali tako splošen človeški razvoj, pridejo do zgodovine posameznih narodov, predvsem seveda Amerike. Prirodoznansko delovanje vodi do razlage naravnih sil in njih uporabe v človeški službi; za mehaniko tvori podlago obdelovanje ključavnic in ur, za elektriko razumevanje telegrafa in telefona. Za vsa šolska dela pa so merodajna sledeča vprašanja:

1. Kaj naj se zgodi in kako naj se kaj zgodi, da pride šola v živo zvezo z življenjem otroka doma in njegovem sosedstvu, da jenja biti kraj, kamor prihaja otrok le, da se nauči gotovih nalog?

2. Kaj se lahko zgodi, da se najde učne snovi, ki imajo pozitivno vrednost, resničen pomen v otrokovem lastnem življenju, ki se zde tudi najmlajšemu dovolj vredne, da si pridobi ročnosti in znanja, ki je za malega učenca iste vrednosti, kakor za onega, ki je že višje?

3. Na kakšen način je mogoče obravnavati pouk v formalnih predmetih — da znajo čitati in pisati ter rabiti števila — da tvorijo pri tem opravki vsakdanjega življenja ozadje in stoje one ročnosti v zvezi s takimi opravili, ki imajo notranji pomen?

4. Kako se lahko doseže individualiziranje vzgoje?

Dozdaj je pokazala šola v Chicago, da se ji je posrečila povoljna rešitev teh vprašanj v praksi. Nič manj povoljna ni bila rešitev v »Horace Mann School« v New-Yorku. Zlasti obširna je tukaj obravnava »primitivnega življenja« na raznovrstnih predmetih in v vaji

tega življenja samega (streljanje, lovi itd.). Učni predmeti na višji stopnji so jezikovni pouk, računstvo, glasba in telesna vzgoja; v srednjih in višjih razredih se pridružijo še zemljepis, zgodovina in francoščina. Ročno delo zavzema na vseh stopnjah na teden 4—6 ur in se razteza zlasti na obdelovanje lesa in kovine. Vse pa, kar se uči po šolsko, stoji v tesni zvezi z življenjem, ne da bi bil zato strokovni pouk.

b) Ljudske in druge šole.

Že omenjena dr. Pabstova knjiga nas vodi v dveh zanimivih črticah v ljudsko šolo v New-Yorku in v Bostonu. Ne sledimo mu na tem mestu vanje, poslušamo ga le tam, kjer nam govori o zadevi, ki nas ravnokar zanima o ročnem delu in delovnem pouku.

V New - Y o r k u si je ogledal Pabst razstavljeni dela iz prejšnjega šolskega leta in iz tega poročila posnemam:

Strokovnjak spozna na prvi pogled, da gre tukaj za nove ideje in nova pota, ki naj bi razrešila rokotvorni pouk iz ozkih vezi, v katerih se je sukal še dostikrat dozdej, ter ga napravi za važen del vseh zahtev, ki so združene v besedi: »Vzgoja k umetnosti.« Zlasti kažejo to dela iz lepenke, ki jih izdelujejo v teh šolah v 5. do 8. šolskem letu ne v posebnih delavnicah. Tudi lesni izdelki, ki so bili v razstavi, kažejo iste umetniške tendence: prosto, individualno izražanje v obliki in okusno dekoracijo v barvah, kakor so si jo umislili učenci sami. Te lesene predmete izdelujejo le dečki od 6. šol. leta dalje v takih šolah, ki imajo lastne delavnice, kjer se porabi za ta dela na teden 90 minut v zvezi z risanjem. — Modeliranje manjka skoraj povsod, pač pa zavzemajo obsežno polje »basketrydela«; to je pletenje iz rafije in drugega materiala. Basketrydela so zlasti glavno opravilo »počitniških šol«, ki so — kakor že omenjeno — v času od junija do septembra. —

V Bostonu je šoloobveznost dvetletna, kakor v vsi državi Massachusetts. Naj pripoveduje o svojem obisku Pabst sam:

— Obiskal sem med drugim tudi višji deški razred, v katerem so ravno obdelovali les. Kakih 25 štirinajstletnih dečkov, med njimi tudi nekateri zamorci, so pridno delali pri stružnici, da napravijo krov iz sikomorskega lesa. Načrt z merilom je bil na tabli, imeli pa so ga učenci tudi v knjižicah za skiciranje. Vsi učenci so pridno delali ter se niso brigali za moj obisk, tudi takrat ne, če sem pristopil h kateremu ter gledal, kako dela. Na direktna vprašanja sem dobil sicer kratke pa vljudne odgovore. Pouk je vodila učiteljica. Prvič je bilo zame, da sem videl v taki učni stroki učiteljico in če bi imel do tedaj kake predsodke o ženskih učnih močeh pri rokotvornem pouku, bi jih pobila opazovanja, ki sem jih napravil tukaj. Še precej mlada dama je bila Švedinja, ki se je izobrazila v metodi doma in je obravnavala tu izključno ta pouk. Njen

razred je bil v izvrstnem stanju, in dela so kazala, da se podaja pouk z najboljšim uspehom. Več gotovih del, večina večjih predmetov kakor omare, skrinje itd. so kazala o pridnosti in ročnosti učencev; tudi okraski ki so bili izvedeni rezbarsko, so bli brez napake. (Dalje.)

J. J. Rousseau, inicitator seksualne pedagogike.

(Češki napisal K. Štech, poslovenil K. P.)

J. Rousseau, čigar dvestoletnico rojstva je letos praznoval ves kulturni svet, je podal v svojem večno svežem Emilu kakor v mnogih drugih smereh iniciativo k rešenju vprašanja spolne vzgoje. Na začetku IV. knjige karakterizira dobo pubertete in pokazuje na dalekosežne posledice, ki jih povzročča v življenju poedincev.

»Kakor se šumenje morja odziva davno pred burjo, tako se oglašča ta burni prevrat z vretjem probujajočih se strasti: temno kipenje oznanjuje, da se bliža nevarnost. Sprememba čudi, često vzplamtenje strasti, neprestano vznemirjenje duha čini otroka skoro neokretnega. Prestaje slušati glas, ki ga je doslej vodil: v svoji vročiči je divji kakor lev; svojega vodnika ne pozna več, ne da se več voditi.« Rousseau slika potem fiziološke znake, ki se družijo k npravnim znamenjem menjujoče se čudi. Pokazuje, kako v tem času neha svrha vzgoje, po njegovih nazorih ponajveč negativna, in kako ima začeti naša lastna vzgoja. Razlaga o strasteh, ki so »Glavna orodja naše ohranitve« in kako se trudi zamanj in kako je smešen, kdor jih hoče uničiti. To bi pomenilo, »da hoče nadzorovati prirodo, da hoče popravljati delo božje.«

V srcu mladeniča nastajajo strasti proti volji vzgojevalcev. Zato se pa mora tudi spremeniti način vzgoje v dobi pubertete. Rousseau poudarja, da prehod od detinjstva k spolni dospelosti v naravi ni tako natančno določen, da bi ne bilo razločkov med poedinci po njihovi čudi in med narodi po njih podnebjju. Splošneje in bolj gotovo opazovanje, nego je opazovanje podnebjja, vidi Rousseau v pojavu, da se pojavi spolni prehod in dospelost vedno preje pri naobraženih in kulturnih narodih nego pri nevednih in divjih narodih.« Vzklicuje se na Buffonovo trditev, po kateri so dobro in izdatno hranjeni otroci v mestih in pri bogatih ljudeh preje spolno zreli. Na deželi in med siromaki se dete razvije bolj polagoma, ker se hrani slabo in je premalo; potrebuje dve leti do tri leta več. (Buffon Naturelle IV. str. 238).

Že Rousseau je poudarjal, da zastor, s katerim vzgojitelji neprenehoma pokrivajo spolno tajnost, samo dražira dovednost otrok. »Na načinu, kako ljudje tu postopajo, je poznati, da nekaj dozdevno pred otroki skrivajo, samo da bi jih tega izborno naučili; a od naukov, ki jih sprejemajo, so ti najbolj uspešni.« Rousseau iznaša, kako nesmiselno postopanje s spolno skrivnostjo privaja delo prirode hitreje h koncu, in uničuje prirojeno čud in vidi v tem eno izmed glavnih pričin, vsled katerih izumirajo rodovi v mestih. »Mladi ljudje, prenašlo izčrpljeni, ostanejo majhni, slabi, skrivljeni, se starajo, namesto da bi rasli, ravno tako kakor trs, katerega silite, naj bi rodil že spomladi, gine in umira pred jesenjo.« (IV. 21.)

S stališča svojega nauka o blaginji prvotnega naravnega stanja človeštva Rousseau dokazuje, da je med nenaobraženimi in priprostim ljudmi srečna nevednost v stanu podaljšati do znatne dobe otroške nedolžnosti. »Ganljivo in obenem smešno je gledati, kako tu oba spola, odvisna od nedolžnosti svojih src, nadaljujejo do polnega razcveta dobe in krasote svoje naivne otročje igre in kako dokazuje že sama zaupnost njih stikov, da je njih veselje čisto. Ko se končno ta mila mladina spoji v zakonu, tedaj sta si soproga, darujoča si vzajemno prvence svoje osebe, toliko dražja drug drugemu; množina zdravih in jakih otrok je plačilo zveze, ki ničesar ne more spremeniti, je sad kreposti njih prvih let.« (IV. 22.)

Rousseau dokazuje, da se doba pubertete da pospešiti ali zadrževati po načinu vzgoje. »Ker telo pridobiva ali izgubi na sili po tem, ali to napredovanje zadržujemo ali pospešujemo, sledi iz tega, da postaja mladenič toliko lepši in jačji, kolikor bolj se trudimo, da puberteto zadržujemo.« (IV. 23).

Na vprašanje, ali je dobro poučevati otroke rano o tem, kar vzbuja njih pozornost, ali je bolje, odvracati njih pozornost z nedolžno prevaro, odgovarja Rousseau, da se ne sme delati niti tega niti onega in ima za to tele vzroke: »Predvsem: ta radovednost v njih ne nastane, če ni bilo zato vzroka: skrbeti je torej, da ga ni. Drugič: vprašanja, na katere niste dolžni odgovarjati, ne zahtevajo, da bi varali onega, ki jih stavlja: bolje je mu naložiti molčanje nego mu odgovarjati z lažjo... Končno, ako se odločimo za odgovor, naj se to vrši z največjo priprostostjo, brez tajne, brez zadrege, brez nasmeha. Manj nevarno je radovednosti zadostiti nego jo dražiti.« (IV. 24.)

Rousseau poudarja pri spolnem pouku resnost, jedrnatost, odločnost odgovora. Ne sme se dozdevati otrokom, da se vzgojitelj ne more odločiti. Odgovori morajo biti pravilni. »Ne boste dokazali otrokom, kako nevarno je lagati odraslim ljudem, če ne čutite, kolikor bolj je nevarno, če lažejo odrasli pred otrokom. Ena

sama dokazana učiteljeva laž bi uničila za vselej vsak uspeh pouka.« (IV. 25.)

Rousseau je prepričan, da bi bilo najbolje, ko bi ostali otroci v spolnih zadevah popolnoma nevedni. Po njegovem mnenju je potrebno, da se radovednost otrok ali ne vzbudi, ali pa da se ji zadosti preje nego nastane doba, v kateri nastajajo nevarnosti. Način vzgojiteljevega vedenja se mora ravnati po gojenčevem stanu, društvu, ki ga okrožuje po odnošajih, v katere vstopi po njegovem mnenju itd. Nevarno je, prepuščati stvar slučaju. »Če nisi gotov, da dosežeš, da do šestnajstega leta nespozna razločkov spola, potem skrbi za to, da jih spozna pred desetim letom.« (IV. 26.)

Pri razgovorih o spolnem življenju naj postopa vzgojitelj odkrito, t.j. naj se ne trudi za »preveč dostojne besede«, naj govori brez ovinkov, naj imenuje stvari s pravimi imeni. »Dobra morala postopa v teh stvareh čisto priprosto; toda fantazija, onečiščena z neresničnostmi, čini uho občutno in te sili, da izbiraš vedno oprezneje svoje izraze. Sirove besede ne vplivajo slabo; treba je izločati polzke misli.« (IV. 27.)

Pravilno poudarja Rousseau, da je sicer stid (sramežljivost) človeku prirojen, a vendar ga otroci od prirode nimajo. Stid nastaja po njegovem mnenju šele po nastanku zla. »Otroke poučevati o stidu in čednosti pomeni učiti jih, da obstoje nedostojne in nečedne stvari; to pomeni vzbujati v njih željo, spoznati te stvari; preje ali pozneje se jim to posreči, a prva iskra, ki se dotakne fantazije, gotovo pospeši vzplamtenje strasti. Kdorkoli se zardi, ta je že kriv; prava nedolžnost se ne sramuje ničesar.« (IV. 28.)

Kot edino sredstvo za ohranitev otročje nedolžnosti omenja Rousseau to, da vsi, ki se stikajo z otrokom, spoštujejo in ljubijo to nedolžnost. Ako se spoštuje nedolžna otročja priprostost, se najde v razgovoru z njimi lahko prave besede, ki so zanje pripravne; to je pravi ton, ki odvrča otroka od nevarne radovednosti. Če govorimo z otroci priprosto o vsemu, ne dovoljujemo, da nastane v njih sum, da preostaja še nekaj, kar bi jim imeli povedati.

Vprašanje o nastanku otrok povzročuje staršem neugodnosti, ali se vsiljuje otrokom čisto naravno. Če se odgovori na to vprašanje nerazumno ali s pomislekom, je to večkrat odločilno za njih нравnost in njih zdravje za vse življenje. Najpriprostejši način za mater, se rešiti tega vprašanja brez prevare otroka, je povelje, naj dete molči. Rousseau pa je tudi odkril nevarnost, ki grozi otroku, če bi slutilo tajnost, ki se skriva v tem odgovoru. Mati naj pomisli, da ta odgovor otroka razžali in da dete ne bo dalo več trenutka miru, dokler ne zve tajnost odraslih ljudi.

Rousseau omenja pravilni odgovor neke poštene žene, ki se za blaginjo svojega sina in iz čednosti ni bala graje praznih posmehovalcev.

Odgovorila je svojemu sinu, ki je pred kratkim izločil z veliko bolestjo kamenček, na vprašanje kako postaja otrok brez zadrege: Drago dete, žene jih izmočijo z velikimi bolestmi, ki povzročajo včasih njih smrt. — Naj se smeji blazni, naj se skandalizirajo glupani — dodaja Rousseau — toda modri ljudje naj skušajo najti bolj pripraven odgovor, ki bi lepši dosegel željeni uspeh. (IV. 32.) Predstava o otroku znani telesni potrebi je odvrnila predstavo tajnih funkcij. Predstave o bolezni in smrti so jo pokrile z zastorom žalosti, ki uničuje fantazijo in odstranjuje radovednost. Odgovor je zavzel dušo za posledice poroda in ne za njega vzrok. Rousseau je prepričan, da po navedenem načinu odgovora ne morajo nastajati nemirna hrepenenja. Resnica v odgovoru ni bila pokvarjena in ni bilo treba varati gojenca tam, kjer bi se ga moralo poučiti. (IV. 33.)

Rousseau še opozarja na prednosti podaljšane nedolžnosti. V tej dobi se mora izkoristiti probujajoča občutljivost v to, da vržemo v mladeničevo srce prvo seme človeštva. Dete, ki ni zlo od rojstva in si ohrani nedolžnost do dvajsetega leta, je v mladeniški dobi najplemenitejši, najboljši človek, ki največ ljubi in je najbolj ljubezni vreden.

Rousseau se izraža za spolno vzdržljivost še čez dvajseto leto. Opozarja tudi že na to, (IV. 421.), kako se nagon vzbuja po vplivu fantazije.

Svetuje (IV. 423.), naj se mladeniča ne pusti samotnega, naj leže spat šele tedaj, ko je telesno izmučen, in naj vstane takoj, ko se prebudi; svaruje pred onanijo, pred to nevarno nadomestitvijo spolnega spojenja, ki telo in srce oslabi, čije posledice se nosijo do groba. To je najškodljivejša navada mladeničev. Poudarja (IV. 424.), da do 20. leta telo raste, potrebuje vseh sokov in da je vzdržljivost v tej dobi ukaz narave. Človek plača nerednosti s svojim zdravjem. Od dvajsetega leta naprej je zmernost npravna dolžnost, ki je potrebna, da se nauči človek samega sebe premagovati in ostajati gospodarjem svojih pohot.

Iz tega spoznamo, da se je Rousseau dotaknil vseh glavnih vprašanj spolne vzgoje. Postal je tudi na tem polju velik pedagoški iniciator. Njegove misli so uveli in v praksi oživotvorili glavni filantropisti, ki pa so pretiravali v marsičem in zablodili do skrajne meje.¹ Pozneje je to vprašanje zaspalo, dokler je ni zajem (zanimanje) za proučevanje otrok pred 10—20 leti zopet vzbudilo. Ali tudi proučevanje otrok je zanetil Rousseau s svojim geslom: »Nous ne connaissons pas l'enfant.«² Danes imamo o tem bogato literaturo.³ Kakor v drugih strokah, tako se koplje tudi na polju spolne vzgoje danes globeje tam, kjer je J. J. Rousseau pred poldrugim stoletjem zasadil svojo lopato. —

¹ Primeri Basedowa. Op. prev.

² Mi ne poznamo otroka. Op. prev.

³ Čehi, Rusi, Nemci, Francozi, Angleži — mi ne. Op. prev.

Letošnji shod nemškega učiteljstva.

Spisal — b —

Shod nemških učiteljev se je vršil o Binkoštih v Berlinu. Udeležilo se ga je okoli 8000 tovarišev. Na dnevnem redu so bile tri teme: »Šola dela«, »Pravno stališče učitelja v državi in občini« in »Gmotno stanje nemškega ljudskega učitelja«, torej najbolj pereča vprašanja sedanjosti. Shod 461 delegatov se je vršil v slavnostni dvorani učiteljskega doma. Baval se je s sklepi petega shoda nemških nadučiteljev (srednješolskih učiteljev), na katerem so akademično naobraženi učitelji na obžalovanja vreden način napadali ljudskošolsko učiteljstvo in na sirov način poudarjali razliko med naobrazbo prvih in drugih ter tako razširili brezno, ki zeva med srednjo in ljudsko šolo. Delegati ljudskega učiteljstva so sprejeli tele resolucije: 1. Vse učno in vzgojno delo je edinstveno in vsi delavci na vzgojnem polju tvorijo tudi pri različni stanovski naobrazbi po bistvu in ceni enako skupino duševnih delavcev. 2. Ob takem prepričanju zastopa »Nemško učiteljsko društvo« soglasno z glasovitimi učitelji visokih šol idejo nemške edinstvene šole, v kateri deluje vesoljno učiteljstvo kot organsko združena stanovska družina. 3. Tudi v sedanjih šolskih odnošajih ne more utemeljevati različna priprava ljudskih in akademično naobraženih učiteljev načelne razlike med obema slojema, kakor to poudarja shod nadučiteljev. Razlika leži bolj v poedincih, v njih vrlinah in stanovski zavednosti kakor v različni poti naobrazbe. 4. V zavodih, kjer delujejo akademično in seminarno naobraženi učitelji vzajemno, se je v mnogih slučajih pokazala nenavadna uradna sposobnost seminarno naobraženih učiteljev; ti morajo torej smatrati sklepe nadučiteljskega shoda kot neosnovane napade na svojo stanovsko čast. 5. Važneje in potrebneje se zdi shodu delegatov poudarjati v sedanjem času vzajemnost pedagoških interesov in enakost pedagoškega dela, nego iznašati razlike med posameznimi skupinami učiteljskega stanu, katerim razlikam nedostaje stvarnega utemeljevanja. 6. Četudi stremi »Nemško učiteljsko društvo« po akademski naobrazbi vseh učiteljev, smatra zbor delegatov ocenjevanje učičih oseb samo po njih naukovnih in vzgojnih uspehih brez ozira na njih pripravo edino pravim, in vidi torej v napadenem odloku pruskega naučnega ministrstva od 26. decembra 1909 napredek v pravični oceni delovanja seminarno naobraženih učiteljev.

Nadalje je shod delegatov obsodil v novejšem času tako često preganjanje učiteljev in predsednikov učiteljskih društev. Razentega je sprejmenil važno točko pravil in obrambna določila. Pri pozdravnem večeru je govoril med drugimi tudi učitelj Bruce iz Stockholma kot zastopnik švedskega ministra za nauk, ki je obenem tudi predsednik švedskega učiteljskega društva.

Glavnega zborovanja se je udeležil prvič pruski naučni minister, ekselencija Trott z u Solz, kar je učiteljstvo konstatiralo z velikanskim veseljem. Njegov govor je lep dokument visokega spoštovanja nemškega naroda do šole.

Referent dr. Weber o točki »Die Arbeitsschule« je najpreje poudarjal, da si pojma »se učiti« in »delati« ne nasprotujeta. Tudi učenje je delo. Potem zavrača trditev, da je »šola dela« že nekaj starega. Klic reformnih snag leži v umetniško-vzgojnem gibanju. Reforma zahteva spremembo znanja v zmožnost izdelovanja, vednosti naj se spremene v dejanja. Nje cilj je učenčeva samodelavnost. Šola in življenje naj se sporazumeta. Po krivem potu hodijo oni, ki zahtevajo samo ročno delo. Pouk v »ročnih delih« ni istoveten s »šolo dela«, »šola« in »delavnica« nista ista pojma. Spretnost roke je samo sredstvo pouka. Mnogo predmetov v šoli ne pripušča manualnega dela; ni vsako dete za manualno delo nadarjeno ali dovolj zrelo; tretja ovira je individualnost šolskega življenja sploh. Zato je proti uvedbi deških ročnih del v šolo kot samostojen predmet, proti šoli dela«, ki zahteva predvsem manualno delo radi spretnosti roke in z ozirom na bodoči poklic. — Učitelj, ki hoče delovati v smislu novih smeri, mora biti notranje svoboden človek, ki povsod sledi svoji pedagoški vesti; mora pa biti tudi vnanje svoboden človek, ki ima pravico do zaupanja namesto malenkostnih birokratičnih predpisov. Učitelj, ki hoče spoštovati individualnost, mora imeti pravo na individualno postopanje. — Nova reforma pomeni za učitelja novo delo, ampak tudi novo stopnjico do hrama pravega človečanstva. Sprejete so bile dr. Weberjeve teze: 1. Shod nemških učiteljev se izraža proti »šoli dela«, ki zahteva manualno delo zlasti radi spretnosti roke in z ozirom na bodoči poklic, zato tudi proti uvedbi pouka ročnih spretnosti kot samostojen predmet. 2. Izreka se pa za šolo dela, ki vdinja delo duševni omiki, hoče doseči sporazum med negovanjem duševnih sil in čutil in skuša podpirati notranje doživljanje, veselje do izdelovanja in otroško samodelavnost in individualnost. 3. V tej smeri pripušča tudi ročno delo kot sredstvo za cilj; poudarja pa, da sme manualno delo — tudi kot metodiški princip — nastopati samo v posameznih predmetih in na določenih stopnjah razvoja. 4. Poudarja se, da more reforma le tedaj oživeti, ako bode učitelju dana svoboda z ozirom na množine, izbor, razdelitev in postopanje z učno snovjo. Zato zametuje birokratiški nadzorovalni sistem, ki stavlja vsakemu individualnemu pedagoškemu delu nepremagljive ovire. »O pravnem stališču učitelja v državi in občini« je razpravljajl rektor Tittel iz Dortmunda. Sprejete so bile nastopne teze: I. Učitelju treba zakonite uravnave njegovega uradncpravnega stališča v državi in občini. 1. Zakon naj jasno določi, ali je učitelj neposreden ali posreden državni uradnik. 2. V novem

učiteljskem (uradniškem) pravu naj se vpoštevata individualnost učiteljskega stanu. 3. Učitelj se ne sme omejevati pri izboru svojega stanovališča. 4. Predpisi, po katerih jamčijo država in občina za prekršitve uradne dolžnosti svojih uradnikov pri izvršitvi javne oblasti, naj se uporabljajo tudi nasproti učiteljem. 5. Za učitelje, ki ponesrečijo pri izvršitvi svoje uradne dolžnosti, se ima skrbeti zakonitim potom. II. Učitelju ni treba posebne omejitve pri izvrševanju državnih in političnih pravic. 1. Naj se ukine določba pravosodnega zakona, da učitelji ne smejo biti porotniki. 2. Učitelju se mora dovoliti pasivno občinsko volilno pravo. Sprejem izvolitve ne sme biti odvisen od dovoljenja oblasti. 3. V izvršitvi društvenega zborovalnega in peticijskega prava kakor tudi v političnem delovanju se učitelj ne sme omejevati. III. Učitelju treba uspešne obrambe njegovih pravic potom času primernega disciplinarnega zakona. 1. Učitelju gre pravo, zahtevati po dovršenem tožnem postopku pravilno disciplinarno postopanje proti sebi. Za suspendiranja od službe se mu ne smejo zmanjšati dohodki. 2. Imajo se ustanoviti posebne disciplinarne zbornice in disciplinarni dvori, v katerih naj bi imeli pravo glasa tudi uradniki iz kategorije obtoženca, nikdar pa njegovi neposredni predpostavljenci. Prisednike iz učiteljstva naj volijo učitelji sami. 3. Predpreiskava se ima vršiti v prisotnosti obtoženca in njegovega branitelja. Na predlog se imajo zaslišati svedoki in dokazila tudi pri glavni razpravi, od katere se ima javnost izključiti samo v posebnih slučajih. 4. Vzklicne obravnave in odškodnina nedolžno obsojenih se morajo zakonitim potom zajamčiti. 5. Splošne določbe o zastarelosti se morajo uporabiti tudi v disciplinarnem postopku.

»O gmotnem stanju nemških učiteljev« je predaval g. Menzel iz Berlina. Po referatu so bile sprejete te teze: 1. Ako naj izpolnjuje nemška ljudska šola svojo nalogo v službi splošne ljudske omike in s tem tudi rastočega gospodarskega razvoja, je nemško ljudstvo dolžno, svoje ljudske učitelje tako plačati, kakor to zahtevata važnost in težava učiteljskega stanu. 2. Priznava se sicer napredek v plačilnem zakonu večjega dela nemških držav, vendar pa se mora poudarjati, da noben plačilnik zakonov ne odgovarja popolnoma temu načelu. 3. Delo ljudskega učitelja kot svobodno duševno delo ne razlikuje se od onega akademično naobraženih učiteljev. Niso torej pravični zakoni, ki odredajo učitelju ljudske šole pol one plače, ki jo dobiva akademično naobražen učitelj. Beriva (dohodki) ljudskošolskega učitelja se imajo mnogo bolj približati dohodkom srednješolskih učiteljev; ista morajo biti na deželi in v mestu enaka, samo za stanovanje treba enim več ko drugim. — Poudarjalo se je od vseh strani, da samo gmotno neodvisen učitelj more šolstvu koristiti.

Razen glavnega zborovanja je bilo mnogo zborovanj poedinih sekcij. »Na shodu za razvoj šolske statistike« je ravnatelj statističkega urada

mesta Berlin dr. Silbergleit predaval »o znanstvenih podlagah društveno-statistiškega dela«. Učitelj Goldhahn, predsednik lipske ustanove Komenškega, je predaval »o načelih za statistiko šolskih stroškov«.

Na shodu »Zveze nemških odborov za presojo mladinskih spisov je predaval Naumann o temi »Ljudska knjižnica in mladinska lektira.« Zahteval je mladinski oddelek pri vseh knjižnicah in pedagoško naobrazeno vodstvo knjižnic. Rüttgers iz Düsseldorfa je govoril o temi »Literarna vzgoja in šola dela«.

V »Svobodnem društvu za filozofsko pedagogiko« se je predavalo »o vprašanju šole dela s stališča vzgojne filozofije«, »o psihologiji šole dela«, o temi »Fröbeljeva načela kot vzmeti današnjega pedagoškega pokreta« in o temi »Trojni značaj spoznanja«.

Razen tega je zborovalo društvo nemških šolskih geografov, pravna komisija in vojna komisija, društvo učiteljev za šolsko higijeno, ono za obrambo mladine, ono za prirodopisje, zastopniki nemških Pestalozzijevih društev in društvo urednikov nemških pedagoških časnikov. — V vseh sekcijah se je mnogo in intenzivno, pa tudi uspešno delalo.

To je nemško delo, in delu priznanje. To je učiteljsko delo, in zato je to delo tudi naše delo. Ne ogrevamo se za Nemce, ali nemški učitelj zasluži za svoje veliko marljivost, za svojo ljubezen do naroda, za svojo stanovsko zavednost, za svojo vztrajnost v prosvetnem delu naše občudovanje. Ko bi se mogel nemški tovariš odreči narodnemu šovenizmu, potem bi bilo pač lepo združiti se z njim in z učitelji drugih evropskih narodov v eno nepremagljivo prosvetno falango. Ko bi se nemški učitelj ogrel za pravo človečanstvo, ko bi se mogel odreči nasilnemu propagiranju svoje narodnosti, ko bi se mogel sprijazniti z načelom, da je glavna svrha učiteljskega dela prosveta in da je prosveta samo mogoča na temelju narodne individualnosti, da je torej nesmisel in škodljivo narode raznaroditi — potem bi se mogle naše roke združiti k skupnemu delu.

Uvod v jožefinsko šolstvo.

Dr. Ivan L a h.

(Dalje.)

Prevodi učnih knjig.

Grof Edling (Comes et dominus ab Carn. & Haydenschaft, Capitaneus Locopolitanus, Scholae Normalis Caes. Reg. Referendarius in Carniola, Ducatus Consiliarius, Caesarcae Aulae Camerarius, Ordinis S. Michaelis in Bavaria Eques, Academiae Operosorum Labacensium

Referens et Arcadum Goritiae membrum¹ se je zanimal za šolsko reformo in je že l. 1775. izdal v Ljubljani »Občni šolski red«;² s tem je opozoril naše višje kroge, Torres in Felbiger sta ga priporočila, da je bil imenovan za poročevalca pri ljubljanski šolski komisiji.³ Deželno glavarstvo z imenovanjem ni bilo zadovoljno; toda dvorna kancelija je rekla, da kaže grof Edling »za šolstvo toliko vneme, da naj se mu podeli (značaj) dež. svetnika. Grof Edling je edini, na katerega se da z neko gotovostjo zanesti.« S tem je bil storjen konec kranjski počasnosti. Dež. glavarstvo poroča dne 13. febr. 1778, da šolska komisija uspešno deluje, odkar je Edling njen član, Edling nadzoruje šole jako marljivo in slovenj »metodno knjigo«; v istem poročilu se nasvetuje, da naj se duhovščini naloži po 250 gld. davka za šolo, »od njenih preobilih dohodkov«, ker ni mogoče plačati mezde učiteljem in podpirati onih, ki se hočejo izvežbati na normalki. Otvorilo se je že 24 trivijalk. Tudi šola je dobila več prijateljev in z dežele je prišlo več ljudi na pripravniški tečaj (bar. Zois je poslal 2, stiški opat 2, Urbas v Planini 2 itd.) V tem oziru se je torej obrnilo na bolje, kajti še koncem l. 1777. je Torres priporočal za zgled goriško normalko, kjer se pripravniki izvežbajo v 45 dneh tako, »da se niti najtrši glavi ni treba batj izpita«. Edling je uredil ponavljalne šole, prosil, da se namesti učitelj risanja in pripravil tiskarja Eggerja, da izda potrebne knjige. Dvorna kancelija je Edlingu v sem ugodila: obdačila je bratovščine z 20—30 kr., nastavila je učitelja risanja, kar bo koristno posebno dijakom, ki se hočejo posvetiti rokodelstvu ali umetnosti in Egger je dobil privilegij za 20 let, da ne sme na Kranjskem nastati nobena tiskarna poleg njegove.⁴

Med tem je Edling pripravljaj slovenski prevod »metodne knjige«, kakor poroča dež. glavarstvo 13. febr. 1778. Ta prevod je zagledal beli dan z letnico 1777. pod naslovom: *Kern des Methodenbuches besonders für die landesschulmeister in den kaiserlich-königlichen Staaten.* — Sern ali vonusetek teh metodnih buqui, posebnu za dushelske uzhenike u zesarskeh kraileveh dushellah. Prevod se pripisuje Edlingu.⁵ Apih pa pravi, da Edling v neki vlogi na cesarico imenuje vladnega tajnika pl. Kappusa kot prevajalca. Danes ni težko dognati, kdo je poslovenil to knjigo. V svoji »Promemoria« (z dne 3. marca l. 1779.) piše Edling cesarici,

¹ Cel naslov po Jezičniku XXII. 53.

² Gl. Apih o. c. 303.

³ Pohlin v „Bibl. Carnica“: Allgemeine Landes-Normalschulordnung nach dem k. k. Dekret.

⁴ Gl. Apih, o. c. 306.

⁵ Pohlin v „Bibl. Carn.“ ga pripisuje Edlingu, po njem so ga pripisovali drugi. Simonić ga ima v „Slovenski bibliografiji“ pod: Kappus pl. in pod „Zrno“ s pripombo: (Poslovenil pl. Kappus?). Po vprašaju se da soditi, da Simonić ni prav verjel, da je Kappus prevajalec.

ko toži o težavah s šolsko reformo na Kranjskem: In diesem Lande gibt es Hindernisse von Seite der Sprache und von Seite der Leute. Die ersteren war ich so glücklich durch meine Uebersetzung der Normalschulschriften zu heben (davon die so wichtigsten das seltene Glück genossen mit E. K. K. A. M. geheiligten Namen zu prangen...¹ Dva najvažnejša prevoda torej nosita že ime cesarice.² Do te dobe pa imamo tri prevode: 1. Sern ali vonusetek (1777.) 2. Forderugen an Schulmeister und Lehrer der Trivialschulen germanico simul et Carniolico idiomate (Layb. Eger 1778.) in 3. Izvlazik tega velikiga Catekizma s' uprashajnamu inu odgovorami d. i. Auszug des grossen Katechismus... K podučanju te deželске mladoste v cesarskeh krayleveh deželah. Koštajo 18 kr. nemških. S tem pregnadlovem pervolenjam te rimske cesarske, tudi cesarske krayleve apostolske cesarice; koker tudi z pervolenjam te duhovnske gosposke. V Lublani. Stiskane per J. Fr. Egerju, duželskimu stiskavcu. 1779.³ Vprašanje je, če je bil prevod katekizma natisnjen pred 3. marcem. Odgovor je: da, kajti 6. febr. je dobil ljubljanski škof, ki je tudi hotel izdati katekizem, pa se je k delu prepočasi pripravljaj, dovoljenje, da sme natisniti ta prevod (ki ga je oskrbel Juri Japelj), le da mora spraviti svoj katekizem v sklad z Edlingovim prevodom, ki je že natisnjen. Ako torej »Forderungen« tudi nosijo dovoljenje cesařice, potem »Sern« ni Edlingov prevod, ker bi sicer Edling govoril o treh prevodih, ki nosijo njeno ime. Deželno glavarstvo je torej poročalo napačno, da Edling sloveni »metodno knjigo«. (Z dne 13. febr. 1778.) Gotovo pa je, da je Edling s prevodom v najožji zvezi in so ga zato smatrali z obema drugima prevodoma za njegovo delo. Edling je v boju za svoj prevod katekizma pisal cesarici, da sta njegov prevod potrdila in pohvalila, zmožni, o bogoslovstvu izvedeni in mnogih jezikov večči duhovnik Spendov in vladni tajnik pl. Kappus.⁴ Edling se je torej skliceval na Kappusa, da je pregledal njegov rokopis, Kappus je torej moral biti avtoriteta; in v tem pismu imenuje Edling Kappusa kot prelagatelja »Serna«. Očitanja veljajo torej poslej Kappusu, kakor so preje veljala Edlingu. Razlike med obema ni velike: oba sta pisala grozno markovščino, tako da opravičeno piše Wiesthaler,⁵ da »poleg razslutega M. Pohlina menda ni nihče hujše spalčil slovenščine nego grof Jan. Nep. Edling«. Ker se dokazi za ta stavek navajajo tudi iz »Serna«, velja ta sodba tudi za Kappusa. Toda v tem oziru je treba marsikaj odpustiti; vsaka doba nosi svoj pečat in doba, v

¹ Gl. Helfert str. 567. Opomba.

² O Edlingovi vnemi za slovenščino gl. Ilešič: Iz prvih časov romantike. C. Z. N. II. str. 20.

³ Naslov citiran po Jezičniku.

⁴ Gl. Apih o. c. 308.

⁵ V oceni »Jezičnika«. Ljub. Zvon 1885.

kateri se začne ljudska šola, kaže skrajn propad narodnih jezikov. Oba prevajalca sta izhajala iz Pohlinove šole in nista imela pojma o narodnem jeziku, kakor Kumerdej, ki je izhajal iz naroda. Vsi prevajalci tedanjih učnih knjig so se suženjsko držali originala, kar je bilo nujno potrebno, če pomislimo na strogost, s katero se je postopalo pri šolskih učnih knjigah¹ in na jezikovne smeri (Pohlin, Pohl). Slovenski prevod ne nosi imena prevajalca. Pod naslovom je vinjeta in pod njo: »S tem pregnadlovem pervolejnam te rimske zesarske, tudi zesarske krajleve apostolske zesarice. Dunej. Stisnen per slahtnimu gospudu J o s h e f u o d K u r z b o e k a , zesarskemu, krajlevemu illirskemu dvorskimu buqvestiskavzu inu buqvekopzu. 1777. Knjiga je slovensko-nemška, t. j. na eni strani je slovensko (levo), na drugi nemško. Cela knjiga obsega 275 strani in štiri med strani 22 in 23 vložene tabele (formularja) dva nemška, dva slovenska (prevoda): prvi služi: »K' temu samirkvainu zhes pridnost teh shularjov,« drugi pa: »sa ekstrakte, katere ta shulmaster poslati ima.« V naslednjem podam »predgovor« (obsega štiri strani) in pozneje »sapopadek« (šest strani), ki oba nam podajata marsikaj zanimivega.

V slovenskem »Predgovoru«, ki je prevod nemškega slišimo sledeče: Snefchlu se je, de te dufchelni normaluzhenike, ali (Landschulmeister) ta prava Saftopnoft teh Normal Methodenbuquou, des so sa jim lih taifte naprei brale inu reskladale, niffa fapopadli, inu tu niem naprei branu inu refchloshenu niffa oni nafai refchloshiti inu prou poduzhiti famogli; ja tudi niffa fnali ta Sern ali ta pravimu le'zni Sapopadek inu Saftopnoft teh Methodenbuquou od tega islozhiti, kar je u taiftah k reskladainiu inu poduzheiniu frauen perftaulenu; Satega vola tedei se ie ta toku imenvan Sern teh Methodenbuquou u kratkeh islozhkah inu fapopadkah skup zbran inu naprej, postaulu

Leta vonufetek teh Methodenbuquou bo glih drugem vonu'etkam imenvan Sern inu uffem taiftem, katire sa se to popraulenu inu pobulschainu poduzheinie naprei ufeli, frauen inu red ftem Methodenbuquam naprei dan

¹ V tem oziru niso imele niti češke niti hrvaške knjige večje sreče. (Prim. Kadner Dež. paed. str. 623. II. oz. Cuvaj: Gradja za povijest školstva I. 666—669.) Hrvatski prevod knjižice. Kurzer Leitfaden zur vorgeschriebener Lehrart besonders für Lehrer auf dem Lande in dem Königreiche Hungarn und dessen Kronländern (Ofen 1796.), ki odgovarja našemu „Zrnu metodnih bukev“, ki se je do te dobe rabil pri vzgoji učiteljev, (prim. Cuvaj 439), se glasi v prevodu J. M. Herovića (Herovich) n. pr. Vpelivanje. Od podučavanja Dece vu obhinskom.

I. Ztran.

1. Del: Od zkup vuchenya.
2. Del: Od zkup stejenya.
3. Del: Od katehiziranya.

II. Razdelenye: Od onoga, kaj se vu Ladanyzkih skolah vuchiti mora i. t. d. Prevod je ostal v rokopisu.

inu perporozhen. En takſchni uzhenik ga ima imeti fa viſcha ſvoiga poduzheinia inu Skuſchainia inu iſpraſchuvainia teh ſuojeh, on ima uſſe, kar se mo prou ſdi, ali ſhe vezh, kar se u Methodenbuquah naide, ſbeffeda naprei neſti; on ima opominat ſvoje poſchlushauze k ſpet reſlagainiu tega ſhe reſlofhenga ta Sern brati, uſſe u taiftum ſapopadenu dober ſapopaſti, inu kader se je ſhe uſſe to ſtrillu, raun leta rezh is Methodenbuquou naprei uſeti inu brati

Per iſpraſchuvainiu inu ſkuſchainiu ima fadoſti biti, de ne le uſſaki to povedat, ampak tudi ſtriti ima, kar se u temu Sernu ſnaide.

Tudi se je u ordenge ali verſti inu drugu preminulu, preſtaulu inu tudi merskei pogmiralu inu fraun perſtaulu, kar se je fa dobru vidlu, od tega perviga vondajainia teh Methodenbuquou. To preſtaulainie¹ je blu potrebnu nekei ſavol te tabellarske viſche, po kateri niſſa uſſi ſtuki teh Mothodenbuquou² poſtauleni; inu nekei tudi klohkoti tem uzhenikam, inu uſſem fadoſti ſtriti. Saguifchnu je tu poduzheinie loſcheiſchi ſturjen; kuku se pak ta vonuſetek ali Sern ima napreineſti, je letu ſapopaſti inu ſtriti:

1. Kir je ta vonuſetek po te tabellarske viſchi ali tabellarsku ſkup floſchen, se ima tudi raun po te tabellarski viſchi tem Praeparandam (ali tem, kateri se poduzhe, inu fa poduzheinie perpraulaja) naprei neſti, koker ena druga tabella na tabla piſſat inu toku ozhiti.³

2. Kader je ſhe ta uzhenik en vekſchi del ali tal is tem drugem potrebnem fraun reſdleinam tem Schulmeiſtram ali poduzhenikam naprei perneſſu inu nauzku,⁴ tudi to potrebnu reſdliu, tok ima on tem Praeparandam ne le gori dati, doma zhes uſſak vekſchi Stuk uſſe taiftu, kar se je naprei bralu, inu neslu, narpoprei u temu Sernu, pokler u Methodenbuquah prebrati, ampak on more tudi u temu perhodnimu napreibrainiu te Praeparande iſpraſchuati, toko nieh vezh tali alisai neki od te leſtue Saftopnoſti tega vekſhiga Stuka odgovariti, inu letu kar sa se zhes ta napreineſchena rezh ali Materia ſapopadli. na dan dati inu sami iſloſchiti ſnaja.

3. Uſſe taiste, kar se je napreineslu, se ima koker hitru je mogozhe ali ſhe taifti dan, al pak ta drugi u diainiu iſkaſati, ali se ima tem Praeparandam ena perloſchnoſt dati, uſ'e taiftu u diainiu viditi, toko poſtavem, zhe se je ad⁴ ſpoſnaima teh buſhtabou naprei bralu tok ima ta uzhenik nakatere fante, naprei uſeti, u tem kraju tega poduzkeinia,⁵ inu tem Praeparandam na taisteh poka'ati, toku ſtriti, koker on ſhnim dela, ali zhe se pak le maihnu Praeparandu ſnaide, tok se imaja u Klaffu ali verſti ſnaidet, inu u lete ima on niem uſſe rezhi od Stuka do Stuka, kar je u napreibrainiu inu napreinescheinu naprei perſchlu, u diainu iſkaſanu biti, se ima opominat, na ſuojeh

¹ Preſtaulainie ni prevod ampak izpremema = Veränderung.

² Mothodenbuquou je o napaka.

³ ⁴ ozhiti, nauzku = napake nam. uzhiti, nauzhu.

⁴ Ad ⁵ nauzkeinia = nam. od, nauzheinia.

tovarščah ali raunpraeparandah letu delati, inu skus letu ena lohkota fadobiti.

4. Koker se je per enmu vekšimu Stuku inu rezhi sturilu, raun toko se ima tudi, kulker je mogozhe per temu drugmu friti.

To je torej »predgovor«, ki nam pove, zakaj je izšel izvleček metodnih bukev in kako naj se knjiga rabi pri izobrazbi učiteljev. Izkazalo se je, da učitelji normalnih šol, ki so imeli vzgajati učitelje za trivijalne šole, niso razumeli metodnih bukev, dasi so se jim te razlagale (n. pr. na dunajski normalni šoli) in da zato niso znali vzgajati učiteljev, ker niso razločevali glavnega od postranskega; temu naj odpomore ta »Zrno«, ki je dobilo ime po drugih podobnih izvlečkih: na to slede navodila, kako se knjiga rabi.¹

Čudno se bo zdelo, da te knjige ni poslovenil Kumerdej, ki je bil ravnatelj normalne šole v Ljubljani in jo je potreboval za svoje »preparande«. Apih pravi: Kumerdej je, kakor vemo, hotel posloveniti oziroma spisati celo vrsto šolskih knjig, ko je prišel v Ljubljano; da teh načrtov ni izvedel, temu so krivi bili gotovo preobilni posli njegov; stoprav v poznejših letih je dobil toliko časa, da se je udeležil toli važnega slovstvenega dela slovenskega; samo jedno važnejšo knjižico je poslovenil 1778.: Vodenje² za brati v usse sorte pisanji za šolarje teh deželskih šol o' cesarskih krajevih deželah. Na Dunaju so smatrali po Apihovem poročilu Kumerdeja za zmožnega, da bi prevajal knjige na slovenski jezik, toda naročili jih niso pri njem; tako sta glavne učne knjige preložila Kappus in Edling. Dočim so druge učne knjige izšle v Ljubljani pri Egerju (Edlingove: Allgemeine Normalschulordnung, Forderungen in Izvlezhik tega velikiga Catehisma, Kumerdejevo: Vodenje d. i. Krainerische Uibersetzung der für die Landesschulen bestimmten Leseübungen in Japljev: Ta velki Catekismus iz leta 1779.) je izšel Sern na Dunaju pri »slahtnimu gospudu Joshefu od Kurzboeka«. Kako to? Saj je vendar tudi že na Kranjskem bila šolska komisija in normalna šola in Marija Terezija je (13. febr. 1775.) ukazala, da naj se vsaki glavni normalni šoli v c. kr. deželah podeli — ako to zahteva — »privilegium impressorium« za učne knjige, ki so v dežeil potrebne, »jedoch unter genauester Beobachtung der gänzlichen Gleichförmigkeit mit den hiesigen Schulbüchern«.³ Da se ohrani enakost šolskih knjig, je morala vsaka šolska komisija paziti, da se

¹ Apih o. c. 307.

² Jezičnik XXII., od koder je Apih povzel naslov ima: »Vodenje«, istotako Simonića Bibl.

³ Prvotno je imela le nižjeavstrijska šolska komisija pravico izdajati šolske knjige za vse dežele (z odl. 13. jun. 1772.), ker pa se je izkazalo, da dunajska šolska komisija ne more tiskati toliko knjig, so dobile šolske komisije pravico knjige ponatiskovati. Glej Helfert 496 st.

vsak ponatis prav do števila strani in vrsti vjema z dunajsko originalno izdajo. Dunajska šolska komisija je morala poslati vsaki komisiji po par eksemplarov novih učnih knjig, da so jih ponatisnile eventualno naročile pri Messmerju. Pozneje je bilo v tem oziru še strožje »um die Nachdruckung fehlerhafter Auflagen vermindern zu können«. Šolske komisije so si izbrale tiskarje po svoji volji, ti pa so morali od vsakih 1000 izvodov 250 izvodov (in sicer vezanih) darovati šolski komisiji, da jih razdeli med uboge otroke.

Izmed prvih šolskih komisij, ki se je poslužila te cesarske določbe, je bila — kranjska. Stopila je v dogovor z Alojzom Raabom,¹ tiskarjem v Ljubljani; ta pa se je — menda je videl, da mu ne kaže dobička — obrnil na Kurzböck na Dunaju, ki naj bi prevzel delo za ljubljansko šolsko komisijo (16. sept. 1775.) »mit alleiniger Veränderung des Druckortes«. To pa ni bilo po volji vladi in v Ljubljano je šlo povelje, ako ljubljanska komisija ta privilegij ne more rabiti (namreč, da bi izdajala knjige) in se mora na tretjega obračati, ki je sam v zadregi,² se bodo vse knjige za Kranjsko tiskale le na Dunaju in se bodo s 30 % rabata pošiljale v Ljubljano; iz preostanka se naj dele knjige »gratis« med revne otroke. Tako se je »Sern« tiskal pri Kurzböcku na Dunaju, ki je tiskal z veliko urnostjo za dunajsko šolsko komisijo, tako da je njegov katalog koncem l. 1780. izkazoval 100 spisov, ki so pri njem izšli tekom 6 let, odkar je bil Felbiger na Dunaju.³ Pozneje pa se je vkljub dvornemu odloku iz leta 1775. stvar izpremenila in »mit allergnädigster Freyheit« so se od leta 1778. tiskali prevodi slovenskih učnih knjig pri Egerju v Ljubljani. Ker je dvorna kancelija 7. maja 1778. odredila, da se Egerju — ki ga je Edling napotil, da izda potrebne šolske knjige — podeli privilegij za 20 let, da ne sme nastati na Kranjskem nobena tiskarna poleg njegove,² vidimo iz tega, da je tisk slovenskih šolskih knjig na Dunaju delal težave in da je s tem privilegijem vlada hotela omogočiti tisk v Ljubljani. Naravno je, da je ostalo na ta način v slovenskem prevodu »Serna« mnogo tiskovnih pomot.

Toda za razvoj šolstva je mogel biti prevod te knjige velikanskega pomena, saj je bil to prvi prevod novih tako važnih šolskih knjig, po katerih se je moralo poučevati, bil je to menda prvi državni dar v slovenskem jeziku, prva knjiga, ki je — dasi v slabem — vendar v domačem jeziku izpregovorila o višji volji in je imela namen vzgajati slovenski učiteljski naraščaj, ki je bil največjega pomena pri delu za izobrazbo ljudstva. Ako je trdil grof Torres že preje, da se v Gorici pripravijo gojenci za učitelje v 45 dneh, potem bi se moglo ob novi knjigi na Kranj-

¹ „Buchbinder und akademischer Kalenderverleger“ mu pravi Helfert (str. 498). Dimitz med petimi tiskarji ljubljanskimi te dobe Raaba — ne pozna Gl. IV. 189.

² Kurzböck se je najbrže informiral.

³ Gl. Helfert 502.

skem vzgojiti mnogo novih učiteljev, ki bi se bili razkropili po vsej deželi. To se je deloma tudi zgodilo, kakor poroča Apih.¹ Edling je 3. marca 1779. v »Prémémorii« poročal cesarici o svojih uspehih in tožil o težavah od strani jezika in od strani ljudij. Prve — pravi — je premagal s svojimi prevodi² — allein die zwote Gattung von Hindernissen ist leider so schröcklich, so mannichfaltig und so sehr von Tücke gepropft, daß sie für jenen, der nicht in der Laage ist, sie so wie ich zu fühlen, ganz unbegreiflich ist.³ In vendar se je med tem tudi škof Herberstein že izpreobrnil, saj je leta 1779. izdal Japljev prevod velikega katekizma in je v predgovoru slavil kraljico, češ da je pametno osnovana šola, ne kvari ne vere ne nravi mladine in nudi tudi cerkvi več prilike, da poučuje ljudstvo v verskih resnicah.⁴ S škofom je tudi duhovščina izpremenila svoje mnenje o šoli. In vendar ni šlo. Prvič so bile temu krive gmotne razmere učiteljstva in drugič ono napačno mnenje glede slovanskih jezikov, ki ga je leta 1774. podal dvorni komercialni svetnik Raab, češ da naj se otroci uče katekizma najprej v materinem jeziku, potem v nemščini in v vseh slovanskih deželah naj se principijelno sprejemajo le učitelji, ki so zmožni tudi nemščine. Tako je prišel v »metodne bukve« odstavek: »wie der Jugend an Orten, wo man nicht deutsch spricht, die deutsche Sprache beizubringen ist«, in k temu je pridal grof Torres praktičen načrt, ki se je baje obnesel v Gorici.⁵ In takih načrtov je bilo mnogo. Tudi »Sern« je bil le pomožna učna knjiga, ki je imela vzgajati za nemško narodno šolo. In tako ni bilo nikjer onega uspeha, kakor bi ga bila imela narodna vzgoja. Tudi odločni koraki Jožefa II. niso mogli nemške državne šole, marveč so z razvojem šolstva bolj in bolj vstajale narodne sile, ki so vzbudile pomlad narodov.

Slovensko-nemško »Zrno« je padlo na rodovitna in obilo hvaljena kranjska tla, da bi rodilo slovensko-nemško šolo, toda na naši zemlji je pognala le slovenska polovica svojo kal. Dasi je bilo »Zrno« poslano z Dunaja nekoliko tuje in bolj narejeno nego prirodno, so se vendar razvile življenja zmožne klice in so se razrastle v korenine, iz katerih je vzrastlo močno drevo slovenskega narodnega šolstva. Toda to se ni zgodilo takoj v oni lepi jasni zimi, ampak šele pozneje, ko se je razcvetela pomlad in je prišlo poletje. Idejo narodne šole in narodne vzgoje je uresničilo šele 19. stoletje.

(Konec prih.)

¹ Apih o. c. 306.

² Apih o. c. 309

³ Gl. 79.

⁴ Gl. Helfert 567. op. Apih o. c. 309.

⁵ Gl. Helfert 474.

Razgled.

Časopisni vpogled.

„Školski Glasnik“ 1912, šte. 5 – 11.

Kome je to trebalo? Uvodnik 5. šte. razpravlja o ponesrečenem poskusu radikalne stranke na letošnjem občnem zboru učiteljskega delniškega društva „Natošević da bi dobila večino v odboru tega učiteljskega denarnega podjetja.

Šta nas čeka? Uvodnik 7. šte. konstatira, da so razmere za učiteljstvo vedno slabše, da je načrt šolskega zakona iz l. 1870. bil naprednejši nego današnji, da je vsled žalostnih razmer v učiteljskem stanu moško učiteljišče tako rekoč prazno in ako gre to tako dalje, da bodo srbske šole pogrešale srbskih učiteljev.

Učiteljstvo sebi! Uvodnik 9. šte. pozivlja učitelje, da pristopijo k učiteljskemu delniškemu društvu „Natošević“, ki izda letos 1000 novih delnic po 50 K. Kako dobro stoji to društvo, dokazuje dejstvo, da samo dosedanji delničarji dobijo nove delnice po nominalni vrednosti 50 K, novi delničarji pa jih morajo plačati s 70 K. Vplačevanje delnic je zelo primerno razdeljeno na 15 mesečnih obrokov, tako da vsak učitelj lahko kupi vsaj eno delnico.

Eparhijske skupštine. Volitve v te skupštine, ki zastopajo na Ogrskem srbsko cerkveno avtonomijo, so v kulturnem oziru zelo važne, ker se ne tičejo samo cerkvenih razmer, ampak tudi vplivajo na šolstvo, ki je tudi del cerkvene avtonomije ogrskih Srbov. Uvodnik 10. šte. svari učiteljstvo pred demagogijo, ki posamezne učitelje izrablja za svojo strankarsko korist, ter pozivlja učitelje, da pri bližajočih se volitvah delujejo v korist učiteljstva in šole.

Stevan Radić, Naš narod i njegova prosveta. Srbi so bežali pred Turki in se naselili na današnjem Ogrskem. Toda tudi tukaj so veliko trpeli, ker so bili vedno med tremi ali štirimi ognji, ter so l. 1751. v velikem številu odšli na Rusko, kjer so se izgubili med ruskim narodom. Vedno pa so se brigali za svoj kulturni napredek. Čim so prenehale vojske, že so prosili za šole. L. 1701. se navaja prva šola v Kamenici, med l. 1710. in 1740. se omenja tudi več drugih. S težavo so se dobivale šole še le po večkratnih prošnjah, a dosežene šole niso ustrezale potrebam naroda. Učilo se je v njih nemški, latinski in slavjanosrbski (cerkveni jezik), ki se je znatno razlikoval od narodnega jezika. V Vojni Krajini so se ustanovile šole l. 1764. Država je na njih nastavila večinoma nemške učitelje, za šole pa ni prispevala nič. Gornjokarlovski vladika Dimović je l. 1787. prosil za dovoljenje, da ustanovi šole. Osnoval je šole v 12 občinah. toda kmalu je dobil nalog, da se razun verouka mora vse učiti v nemškem jeziku. Vladika je potem opustil šole. Šolska komisija v Požunu l. 1782. je izobčila cirilico iz srbskih šol. Od takih šol narod ni imel koristi in jih tudi ni maral. Vkoreninilo se je sovraštvo do šole, pod katerim še dandanes šola trpi.

Pod Leopoldom II. so se razmere nekoliko izboljšale. Ustanovila se je l. 1791. karlovska gimnazija, l. 1794. bogoslovje. Učiteljišče se je otvorilo l. 1812. Toda še le po l. 1857., ko je uprava srbskih šol bila poverjena drju. Natoševicu, se more govoriti o srbskih šolah. Po politični nagodbi l. 1867. pa stopa v srbskih šolah na Ogrskem namesto nekdanje nemščine madjarščina. V Hrvatski in Slavoniji so po l. 1874. srbske veroizpovedne šole polagoma izginile in se nadomestile z javnimi hrvatskosrbskimi, ki pa so dobre, ker so narodne. Le na Ogrskem je šolski zakon grofa Aponiyi zadal srbskemu šolstvu težko rano s strogimi zahtevami glede znanja madjarščine. Ta zakon je kulturna sramota našega stoletja. Država stavi nasilne zahteve na šole, ki jih vzdržuje narod sam poleg svojih davkov, s katerimi se vzdržujejo državne šole. Zato so že nekatere občine

opustile svoje verotzpovedne šole in vpeljale državne. To je v kratkih potezah razmerje srbske šole proti državi.

Glede razmerja proti cerkvi in duhovništvu povdarja pisatelj, da je srbska cerkev narodna, da je njeno duhovništvo narodno, da so brezverski nauki, ki prihajajo iz zapada, neprimerni za srbske razmere, kjer so cerkvene pesmi in verski običaji globoko vkoreninjeni v narodu in tvorijo takorekoč bistven del narodnega značaja. Veliko pa se greši z načinom in metodo, kako se uči v šoli veronauk in morala. To hoče pisatelj natančneje pretresati v nadaljnjem poglavju.

Gabr. Compeiré, *Svest* (zavest), prevod iz francoščine.

G. Compeiré. Spoljašnje percepcije, istotako prevod. Zunanja percepcija je delo našega intelekta, s katerim neposredno spoznavamo zunanji svet. Njeno orodje so čutila. Pisatelj razpravlja najprej splošno, potem pa o vsakem čutu posebej. F. V.

(Konec prih.)

Pedagoški paberki.

—a **Institut J. J. Rousseau-a v Ženevi.** V proslavo 200 letnice tega velikana duševnega se je ustanovil v Ženevi institut, ki bo nekaka višja šola pedagogike, obenem šola in znanstven zavod. Daval bo navodila v vzgojnih vprašanih pedagogom in osebam, ki se želijo posvetiti pedagoškemu delu. Razun tega bodo se vršila raziskovanja iz raznih panog pedagoške znanosti. Predavala se bo psihologija (občna, otroška v zvezi s poskusi v psihološkem laboratoriju, šolska antropometrija, občna in specijalna didaktika, šolska higijena v zvezi s praktičnim tečajem za otroške bolezni, o zaostalih in abnormalnih otrocih, nravnostna in socijalna vzgoja, nauki velikih vzgojiteljev, šolska organizacija in uprava itd. Kot slušatelji se sprejemajo osebe obeh spolov, ki so dovršile 18. leto in dokažejo sposobnost za delo v inštitutu.

„Šk. G1.“

—a **Glavne reforme na pedagoškem polju** so sledeče:

1. Uvaževanje otroškega in s tem tudi narodnega zdravja. Sem spadajo mladinske igre, šolski izleti, ki so obenem tudi učne ure za nazorni in stvarni pouk, šolske kopelji.
2. Eksperimentalna pedagogika, ki temelji na poskusih, ne na teoriji.
3. Vzgoja mladinske nravnosti
4. Delitev otrok po duševnem razvitku, pomožne šole za slabejše otroke.
5. Delovna šola po Kerschensteinerju.
6. Državljska vzgoja se je vpeljala v Švici.
7. Socijalna pedagogika, katere predstavnik je dr. Natorp, vzgaja v mladini socijalno zavest, da se čuti kot član velike skupine.
8. Individualni sistem vzgoje.

To so vprašanja, ki dandanes zanimajo pedagoge. Srbske učiteljske skupščine so sklenile, da ostane referat o reformah in novostih na pedagoškem polju stalna točka dnevnega reda.

„Šk. G1.“

—1 **Nadzornik in politiški šef okraja** V pruskem državnem zboru je govoril baron Zedlitz o tem predmetu takole: „Z zadovoljnostjo sem čul, da kani minister prosvete ljudsko šolo preurediti. Mislim, da se tedaj ne bode postopalo po šabloni, ampak da bo diktirala ureditev ljudska šola sama. Samoposebi se razume, da bodo potem tudi šolski nadzorniki zavzemali svoje posebno mesto poleg deželnih svetovalcev (Landrat), in da bode nadzornikom izročena vsa uprava šolstva in disciplina učiteljev, sploh ves stik z učiteljstvom. To se mora zahtevati z ozirom na interese šolstva in to bode šolska uprava gotovo tudi uresničila.“ — V Avstriji smo pač daleč od takšnih nazorov. Kdor ni bil nikdar šolski nadzornik, ta ne ve, kaj pomeni okrajni glavar, kateri ima pot odprto vsem najmanj pa onim, ki so mu podrejeni. Naši nadzorniki nimajo prostih rok. Marsikatere

krivica, ki se stori učitelju, se mora zapisati na rovaš neugodnemu položaju nadzornikov, ki ne morejo storiti, kar bi radi, ampak morajo ukloniti svoj vrat ali pa — iti.

Šolska higijena.

—1. **Nečisti zrak v šolah.** Vzrok vseh znanih pojavov, ki se opazujejo pri bivanju v slabem zraku, ni kemična pokvarjenost zraka, ampak njegova nepomičnost, mir v zraku okoli tela, vsled česar se okoli zraka nabere ali kopiči toplota. Za odstranitev teh simptomov zadostuje zračna struja brez premembe kemičnih sestavin. Gomilanje ali kopičenje toplote se zelo često pojavlja v sobah, kjer je takoj od začetka visoka toplota

—1. **Telesno stanje velikomestne mladine.** Iz poročila o berlinskem šolstvu posnemamo, da je bilo pred vstopom v šolo zdravniško preiskanih v Berlinu 35.865 otrok, a od teh se je moralo odkloniti kot nesprejmljive 3290 ali 9 5⁰/₀ otrok. Dognalo se je, da to število neprenehoma vsako leto raste. Od sprejetih otrok se je 8261 postavilo pod stalno zdravniško nadzorstvo. Vseh otrok je sedaj v Berlinu pod zdravniškim nadzorstvom 42.531, t. j. 18 5⁰/₀ proti 39.666 in 29.669 v prejšnjih letih. V 6805 slučajih se je konstatirala slabokrvnost in nedostatni razvoj sil. Skrofuloza se je pojavila pri 2013 otrokih, skrivljena hrbtnica pri 3071, srčna hiba pri 2030, kila 2111, jezikovne hibe pri 1613 otrokih. Nedostatni duševni razvoj se je dognal pri 965 otrokih, kožne bolezni je imelo 756 otrok. Za pomožne šole je bilo odločenih 521 otrok, za tečaje za jecljavce 409 otrok.

Šolske in učiteljske vesti.

—1. **Praktični učni poskusi iz petja.** Po zahtevanju „Avstr. muzik. - ped. društva“ je ministerstvo naredilo vsem izpitnim poverjenstvom za ljudske šole, da se morajo pri izpitih usposobljenja dajati tudi učni poskusi iz petja „Od te naredbe ministerstev je pričakovati blagih vplivov na šolsko petje. — „Pädag. Zeitschrift“ pa ostro napada to naredbo. „Korak“, pravi ta list, ki ga je storilo omenjeno društvo, pomeni za učiteljstvo danajski dar. Nič se ne poboljša s tem, tudi šolsko petje ne, pokvarila pa se je kvaliteta izpita usposobljenja in s tem tudi vzgoja učiteljev, če se hoče izvajati sposobnost učitelja iz učenja poskusa v — petju. „Pjevaj, komu pjesma dana!“ In kdor prav dobro poje, naj sebe in druge s pesmijo razveseljuje, naj se pa ne zahteva od izpitnih žrtev tega, kar tudi z največjo pridnostjo nihče ne more brez naravnega daru naučiti. Kdo bode tak izpit dobro položil? Rojeni muzikant. — Najboljši, najmarljivejši, najinteligentniji učitelj pa lahko propade, če mu ni bilo dano fino uho na pot skozi življenje. Ali bi to bilo pravično? Ne, ker ni treba, da bi bil učitelj nove šole v pri vrsti muzikaš, kakor je to zahtevala stara doba s svojo orgljarsko in mežnarsko službo. Niti prošnja muzikalno-pedagoškega društva, niti naredba ministrstva ima ceno za učiteljstvo, oboje ni nič hvalevrednega, in uspehi bodo samo nesrečni, nikdar pa „blagoslov“ za šolo.

× **Češki šolarji na Dunaju.** Od 242.386 otrok, ki so l. 1910 obiskovali ljudske in meščanske šole dunajske, je bilo 13 048 čeških otrok, za 256 več nego l. 1909. Ta prirastek je precej znoten, mnogo večji nego v preteklih letih. Vzrok temu je nedvomno ta, da so zaprli češke šole na Landstrasse in v Meidlingu, vsled česar so se morali češki otroci zapisati v nemške šole. V ljudskih šolah je bilo 5044 čeških dečkov in 6285 čeških deklic, dočim je bilo v meščanskih šolah 672 dečkov in 1047 deklic češke narodnosti. Če primerjamo število razredov s številom učencev, tedaj vidimo, da pripade na en razred ljudske šole povprečno 50 učencev, na en razred meščanske šole 49 učencev. Na podlagi tega merila bi moralo biti na Dunaju za češke otroke, ki obiskujejo češke ljudske šole, 227 razredov ljudskih šol in 36 razredov meščanskih šol. Razentega je bilo pa po poročilih dunajskega mestnega magistrata v privatnih dunajskih ljudskih šolah 1095 čeških otrok, za katere bi bilo zopet treba 22 razredov, ali štiri šole ljudske in meščanske.

Za češke otroke, katerih število je priznal dunajski magistrat sam, bi bilo treba 62 ljudskih in meščanskih šol s 283 razredi. In take so razmere v rezidenčnem in glavnem mestu Avstrije.

—**I. Tirolsko šolstvo** je menda najslabše v Avstriji. Nemški del Tirolskega ima 766 šol. Od teh je 197 šol za silo, kjer poučujejo popolnoma nesposobne osebe. Tudi na drugih šolah je 40 učiteljev brez vsakih izpitov. Abiturijenti učiteljskih pa nimajo službe.

Srednje in višješolski vestnik.

—**i — Nova vrsta učiteljskih.** Hesenska semenišča so razširili za 1 razred. Kobode nova naučna osnova popolnoma uvedena, t. j. čez 5 let, se bode pedagoški tečaj za abiturijente gimnazij razširil za 1 razred. Tako bode Hesensko imelo poseben tip učiteljskih. Ker abiturijenti gimnazij zelo silijo v ta tečaj in ker se le najboljši izmed njih sprejemajo, bode Hesensko kmalu v stanu, črtino mest oddati učiteljem, ki imajo tudi pravico vstopiti v univerzo. Tako bode ta dežela kmalu v stanu, odpreti univerzo vsem učiteljem.

—**i — Reforma bavarskih učiteljskih.** Začetkom novega šolskega leta se uvede na Bavarskem važna reforma učiteljskih zavodov. Uvede se šesto učno leto. Potem bodo morali kandidati učiteljstva ostati tri leta v preparandiji in tri leta v semenišču. Seveda se bode učna snov razširila. Srednjevisokonemško in nauk „občanstvu se uvedeta na novo, matematika risanje in telovadba se bodo poučevali v širjem obsegu. Tesnopis ostane neobligaten predmet, kakor na žalost tudi pouk v tujih jezikih. četudi je minoriteta zahtevala obveznost za te predmete. Francoščina se uvede v prvi tečaj preparandije in se bode poučevala 3 ure na teden. Končni izpit se položi koncem petega šolskega leta. Absolutorij prejmejo dijaki po specialnem izpitu. — Četudi ta korak ni Bog ve kako velik, je vendar naprej storjen in ne nazaj, kakor se to dogaja prav rado v neki sosednji državi Bavarske.

—**i — Naloga strokovnih nadzornikov telovadbe** je po ministrski instrukciji predvsem: 1. Paziti pri inspekcijah nato, ali je telovadnica ali vežbališče dobra in primerna in ako obstoji pripravno igrališče; 2. ali uredbe (telovadnica, vežbališče in igrališče) odgovarjajo mestnim potrebam; 3. ali se poučuje telovadba po minist. naredbi od dne 27. junija 1911. št. 25.681; 4. ali se je vse storilo, kar je storiti za povzdigo telovadbe po mestnih odnošajih, ali jeli pridobljenih posebnih podpor; 5. ali se odmori med poukom uporabljajo v polni meri za osveženje dijakov (kolikor le mogoče na prostem).

Razne vesti.

—**I. Latinska in nemška abeceda.** Nemški časnik „Umschau“ je vprašal 32 profesorjev-okulistov po avstrijskih, nemških in švicarskih univerzah, katero pisavo priporočajo: latinsko ali nemško. Odgovorilo je 17 profesorjev, 15 jih je priporočilo latinsko, samo 2 gotiko.

—**I. Skrb za sirote na Moravskem.** Iz deželnega sirotinskega fonda, ki je iznašal l. 1911. skupaj 470.170.72 K, se vzgaja v deželni sirotišnici v Rajhradu 90 dečkov in v zavodu za zanemarjena dekleta v Boskovicah 120 deklic; v 13 privatnih zavodih so deželna stp. mesta za 349 sirot. Razen tega je 137 v 3 sirotinskih kolonijah; v rodbinah je 257 sirot v 18 kolonijah. Oskrbljenih je torej 953 sirot.

—**I. Stalni jerobi (skrbniki)** so imenovani v 14 čeških in 7 nemških občinah na Moravskem. Ti jerobi skrbijo s pravo vnemo in s primerno sposobnostjo za mladoletne sirote, kar pri vseh slučajno kot jerob postavljenih osebah ne moremo trditi.

—**I. Žalosten pojav.** V Vešinu obstojita dva učiteljska zavoda, poljski in nemški. V poljski zavod se je vpisalo samo 16 učencev. V nemškem zavodu so sprejeli razen Nemcev tudi 18 Poljakov. Poljaki se združujejo z Nemci proti Čehom. Res, ni bolj zaslepljenih ljudi na svetu od Poljakov. V bratomorni borbi se odlikujejo s svojo podiv-

janostjo. Ljubši jim je sovražnik naroda nego najbližji rod. Bodočnost Čehov je zajamčena, bodočnost Poljakov — kdo ve.

Prebivalstvo na Kitajskem. Nekatero kitajsko pokrajino imajo več prebivalcev, nego vsa Avstro-Ogrska, vse skupaj pa jih imajo več nego vsa Evropa. Mandžurija ima 17 milijonov, Čili 24 milijonov, Sandum 38, Šečvan 78,711.000, Tsiansi 14,534.000, Anhuj 26 milijonov, Tsianfu 33,980.000, Tsetsianfu 11,800.000, Tutsiau 20 milijonov, Gaudun 32 milijonov, Guansi 8 milijonov, Santsi 55 milijonov, Čenav 55 milijonov, Ganfu 55 milijonov, Gojčan 55 milijonov. Obenem z Mongolijo ima Kitajska 480 milijonov prebivalcev.

Mala poročila.

Društvo „Lehrerakademie“ v Gradcu je priredilo z dovoljenjem naučnega ministrstva v času od 15. julija do 15. septembra t. l. mesčanskošolski tečaj. Udeležencev je bilo 184, in so bili razdeljeni po avstrijskih kronovinah tako-le;

	I. strok. skupina	II. strok. skupina	III. strok. skupina
Štajersko	20 (1 Slovenec)	8 (1 Slovenec)	9 (1 Slovenka)
Kranjsko	—	—	—
Koroško	1	3	1
Primorsko	1	2	1
Dalmacija	—	—	—
Češko	11	5	8
Moravsko	3	10	7
Galicija	—	—	—
Bukovina	1	—	—
Šlezko	5	2	3
Nižje Avstrijsko	15	19	12
Višje Avstrijsko	5	10	8
Salcburško	2	5	2
Tirolsko	2	—	—
Vorarlberško	1	2	—
Skupaj	67	66	51

Obravnavali so se sledeči predmeti v času od 7. do 12. ure dopoldne in od 2. do 7. ure popoldne, po potrebi tudi ob nedeljah dopoldne: I. strok. skupina: pedagogika, nem. slovnica, nem. literar. zgodovina, poetika, zemljepisje, matem. zemljepisje, ustavoznanstvo; II. strok. skupina: pedagogika, matematika, prirodopisje: somat., živalstvo, rastl., mineralogija, fizika, fizik. projekcija, kemija; III. strok. skupina: pedagogika, matematika, geom. risanje, prostoročno risanje, lepomisje. Poučevali so razen dvor. svetnika dr. V. Zenza (pedagogika) in štaj. c. kr. dež. šol. nadzornikov dr. K. Tumlirza (poetiko), dr. K. Rosenberga (fizik. projeke.), izbrani graški profesorji iz učiteljskega, višje realke in višje gimnazije. — Za II. strok. skupino obvezno, za I. in III. neobvezno, je poučeval šolsko higijeno in prvo pomoč pri nezgodah praktični zdravnik dr. Maresel iz Gradca.

Pedagoško enciklopedijo bo izdajalo češko društvo „Dětiectví Komenského“. V tem delu se bo upoštevalo posebno češko, in sploh slovansko šolstvo, zato se smemo tega daru veseliti tudi Slovenci. Delo bo obširno in bo vsled tega izhajalo par let.

Razstava pedagoških časnikov slovanskih narodov je bila uprizorjena v Boskovicih. Razen listov je bilo izloženih tudi mnogo slovarjev, učbenikov in drugih knjig v vseh slovanskih jezikih. Razstava je bila namenjena moravskemu učitelstvu, ki je od 19. do 21. julija zborovalo v Boskovicih in je moglo ob tej priložnosti vpogledati v literaturo bratskih narodov.

SUKNO

in modno blago za gospode in dame
priporoča izvozna hiša

Prokop Skorkovsky in sin
v Humpolcu, Češko.

Vzorci na zahtevo franco. Jako zmerne cene.
Na željo damo tukaj izgotoviti gospodsko obleko.

ZEFIRE

DUNAJ III. Hauptstraße 95

Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji.
Serije projekcijskih slik po ceni. :: Serije na posodo.

Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje
brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni
projekcijski katalog

Razpis daril za učitelje! K 8800. Zahtevajte prospekt!

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in
stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrto leta
1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

::

::

Naročnino in reklamacije

sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luxnar v
Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju
M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) števil. 6

::

::

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

::

::

V s e b i n a :

1. <i>Dr. Ivan Lah</i> : J. J. Rousseau kot človek in pedagog (Dalje)	289
2. <i>Fr. Milčinski</i> : Stik ljudske šole z varstvenim sodiščem v brigi za zanemarjeno mladino	292
3. <i>Pav. Flerè</i> : Delovna ali dejanjstvena šola (Dalje)	297
4. <i>A. H.</i> : Počitniški tečaj Slovenske Šolske Matice v Ljubljani 1912	303
5. <i>Dr. Iv. Lah</i> : Uvod v jožefinsko šolstvo (Konec)	306
6. Književno poročilo	
Ocene	310
5. Razgled.	
Časopisni vpogled	312
Pedagoški paberki	314
Šolske in učiteljske vesti	316
Šolstvo na slovanskem jugu	316
Inostransko šolstvo	317
Prosvetna kronika	319
Razne vesti	319
Mala poročila	320

